

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Cvičebnice z morfologie

se zaměřením na flexi
přejatých slov

Božena Bednaříková

Božena Bednaříková

Cvičebnice z morfologie
se zaměřením na flexi přejatých slov

Olomouc 2011

Oponent:
PhDr. Ondřej Bláha, Ph.D.

Publikace vychází v rámci projektu Bohemistika: obor pro III. tisíciletí

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky

Publikace byla připravena v rámci studentské edice Günther

1. vydání

© Božena Bednaříková, 2011

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2011

ISBN 978-80-244-2969-4

OBSAH

1 ÚVODEM	6
2 FLEKTIVNÍ SYSTÉM ČEŠTINY	7
2.1 Flexe jmen	7
2.2 Vnitřní struktura slova	7
2.2.1 Rozdělení gramatických prostředků / kategorií podle funkce	7
2.2.2 Tvarotvorná báze a tvarotvorný formant	8
3 DEKLINAČNÍ SYSTÉM SUBSTANTIV	11
3.1 Stavba tvaru českého substantiva	11
3.2 Deklinace substantiv (skloňování podstatných jmen)	16
3.2.1 Substantivní flexe	16
3.2.1.1 Vztah tvaru nom. sg. a gramatického rodu	16
3.3 PŘEHLED DEKLINAČNÍCH TYPŮ	16
3.3.1 Apelativa – maskulina	16
3.3.1.1 Maskulina životná (animata)	17
3.3.1.2 Maskulina neživotná (inanimata)	17
3.3.2 Apelativa – feminina	18
3.3.3 Apelativa – neutra	18
3.4 Adjektivní flexe	19
3.4.1 Adjektivní typy maskulin	19
3.4.2 Adjektivní typy feminin	20
3.4.3 Adjektivní typy neuter	20
4 CVIČENÍ: APELATIVA DOMÁCÍ (ČI PLNĚ ZAČLENITELNÁ)	21
4.1 Maskulina	21
4.1.1 Maskulina životná	21
4.1.1.1 Maskulina s adjektivním skloňováním	23
4.1.2 Maskulina neživotná	24
4.2 Cvičení souhrnná	25

5 KLÍČ: APELATIVA DOMÁCÍ (ČI PLNĚ ZAČLENITELNÁ)	27
5.1 Maskulina	27
5.1.1 Maskulina životná	27
5.1.1.1 Maskulina s adjektivním skloňováním	29
5.1.2 Maskulina neživotná	30
5.2 Cvičení souhrnná	32
6 FLEXE PŘEJATÝCH SLOV	33
6.1 Deklinace morfologicky ne plně adaptovaných apelativ	33
6.1.1 „Zakončení“ nekompatibilní s rodem	33
6.1.1.1 Vokalické zakončení	33
6.1.1.1.1 -a (DRAMA)	33
6.1.1.1.2 -o (PIKOLO, GAUČO, IMPRESÁRIO)	34
6.1.1.2 Konsonantické zakončení	35
6.1.1.2.1 -is (LARYNGITIS)	35
6.1.1.2.2 -x (SFINX)	35
6.1.1.2.3 -um (ALBUM, LYCEUM, STADIUM)	36
6.1.1.2.4 -on (KÓLON, AKORDEON, KRITÉRIUM)	37
6.1.1.2.5 -en (PRONOMEN)	38
6.1.2 „Zakončení“ kompatibilní s rodem	39
6.1.2.1 Odlišný deklinační typ	39
6.1.2.1.1 -e (NOBILE)	39
6.1.2.1.2 -a (SIGNORIA)	39
6.1.2.2 Konsonant jako součást tvarotvorného formantu	40
6.1.2.2.1 Maskulina životná	40
6.1.2.2.1.1 -us (CERBERUS, SKARABEUS)	40
6.1.2.2.1.2 -us (GÉNIUS, FARIZEUS)	41
6.1.2.2.1.3 -os (DISKOBOLOS)	41
6.1.2.2.1.4 -es (HERKULES)	42
6.1.2.2.2 Maskulina neživotná	42
6.1.2.2.2.1 -us (RYTMUS, NUKLEUS)	42
6.1.2.2.2.2 -us (NONIUS)	43

6.1.2.2.2.3 -os (PAPYROS)	43
6.1.2.3 Odchylky v deklinaci	44
6.1.2.3.1 -a (PÁRIA)	44
6.1.2.3.2 -a (BOA)	44
6.1.2.3.3 -a (IDEA)	45
6.1.2.3.4 -o (KAKAO, DUO, RODEO)	45
6.1.2.3.5 -o (RÁDIO, EMBRYO)	46
6.1.3 „Zakončení neexistující“	47
6.1.3.1 Grafém = foném	47
6.1.3.1.1 -i, -y (KULI, DANDY)	47
6.1.3.1.2 -i (PERI)	48
6.1.3.1.3 -u (KAKADU)	48
6.1.3.1.4 -í (KÁDÍ)	49
6.1.3.2 Grafém ≠ foném	49
6.1.3.2.1 -[i] (PARVENU)	49
6.1.3.2.2 -[á] (ENJAMBEMENT)	50
6.1.3.2.3 -[é] (FOYER)	50
6.1.3.2.4 -[ú] (INTERVIEW)	51
6.1.4 Indeklinabilia	51
7 CVIČENÍ: APELATIVA PŘEJATÁ (NE PLNĚ ZAČLENITELNÁ)	52
7.1 „Zakončení“ nekompatibilní s rodem	52
7.2 „Zakončení“ kompatibilní s rodem, ale s různými odchylkami v chápání tvarotvorného formantu a/nebo s odchylkami v deklinaci	55
7.3 „Zakončení“ neexistující	57
8 KLÍČ: APELATIVA PŘEJATÁ (NE PLNĚ ZAČLENITELNÁ)	61
8.1 „Zakončení“ nekompatibilní s rodem	61
8.2 „Zakončení“ kompatibilní s rodem, ale s různými odchylkami v chápání tvarotvorného formantu a/nebo s odchylkami v deklinaci	64
8.3 „Zakončení“ neexistující	67
9. LITERATURA	71

1. Úvodem

Předkládaný text navazuje na skripta *Praktická cvičení z tvarosloví (Příručka jazykového redaktora)*, jež vznikla v roce 2008 a byla určena především posluchačům studijního oboru Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích prostředcích, ale i ostatním případným zájemcům. S podobným záměrem je koncipován i tento „druhý díl“, přesto však nese některá specifika:

a) Největší změnou je počet autorů podílejících se na vzniku učebního textu. Za **teoretickou část** nese plnou odpovědnost autorka uvedená na obálce, **cvičení a klíč** ke cvičením jsou však z větší části dílem tří posluchačů bakalářského programu oboru Česká filologie, kteří se v roce 2009/2010 podíleli na práci ve volitelném semináři KBH/VPCT *Praktická cvičení z tvarosloví*. Velmi ráda uvádím jména těchto studentů (jinak schovaných pod zkratkou „a kol.“) a současně jim děkuji za snahu a chuť se na vzniku skript podílet:

Tomáš Babůrek, Monika Dytrtová, Hana Zemanová.

b) Největší část tohoto učebního textu se soustředí na tzv. přejatá slova, a to na ta, jež (ještě) nejsou plně začleněná do českého deklinačního systému. Řeč je tedy v této fázi o substantivech. První kapitola je přitom jakýmsi opakovacím vzhledem do „domácího systému“ (spolu s nutným procvičením, a to tak, aby byla doplněna, popř. rozšířena chybějící cvičení z „prvního dílu“ skript, tj. výše zmíněných praktických cvičení z r. 2008). Další, poměrně rozsáhlá kapitola se pokouší najít „systém“ ve velmi nepřehledné situaci přejatých/ /přejímaných substantiv. A to i za cenu nutného zjednodušení. Za touto kapitolou opět následují cvičení.

c) Při tvorbě příkladové části i cvičení jsme se snažili vycházet z reálné podoby současné češtiny, a proto jsme si vzali na pomoc excerpta z Českého národního korpusu (teoretické části vychází především ze subkorpusů Synek a Litera, některé tvary pak byly experimentálně ověřovány ještě na <http://centrum.morfeo.cz>).

Všichni čtyři autoři doufají, že teoretické pasáže, příklady i cvičení (přes všechny případné nedostatky a nutná zjednodušení) budou uživatelům sloužit dobře a spolehlivě.

Za kolektiv autorů

Božena Bednaříková

Udine 8. října 2010

2. Flektivní systém češtiny

V současné češtině lze rozlišit dva hlavní způsoby flexe (ohýbání): deklinaci (skloňování) a konjugaci (časování). Ač se deklinace týká jmen a konjugace sloves, lze i mezi nimi spatřovat „styčné body“. Některé slovesné tvary mají schopnost vyjádřit jmenný rod a číslo a některá jména, jež vznikla (především) slovo-
tvorným procesem konverze, mají schopnost vyjádřit některé slovesné kategorie, zejména slovesný vid, relativní slovesný čas a slovesný rod. Vedle tohoto funkčního hlediska mají některé slovní druhy k sobě blízko i stavbou svého tvaru, a to přítomností tzv. intersegmentu (kmenotvorné přípony).

2.1 Flexe jmen

U flexe jmen, tedy u deklinace, je možno v současné češtině rozeznat čtyři hlavní typy. Jsou jimi:

- a) deklinace substantivní
- b) deklinace adjektivní
- c) deklinace pronominální (zájmenná)
- d) deklinace číslovková

Každý z těchto typů deklinace je typický pro jádro daného slovního druhu, funguje tedy současně jako významný slovnědruhový faktor. Není tím ovšem vyloučena přítomnost ostatních typů deklinace. Může dokonce dojít k situaci, kdy specifické zakončení jména preferuje uplatnění „cizího“ deklinačního typu.

2.2 Vnitřní struktura slova

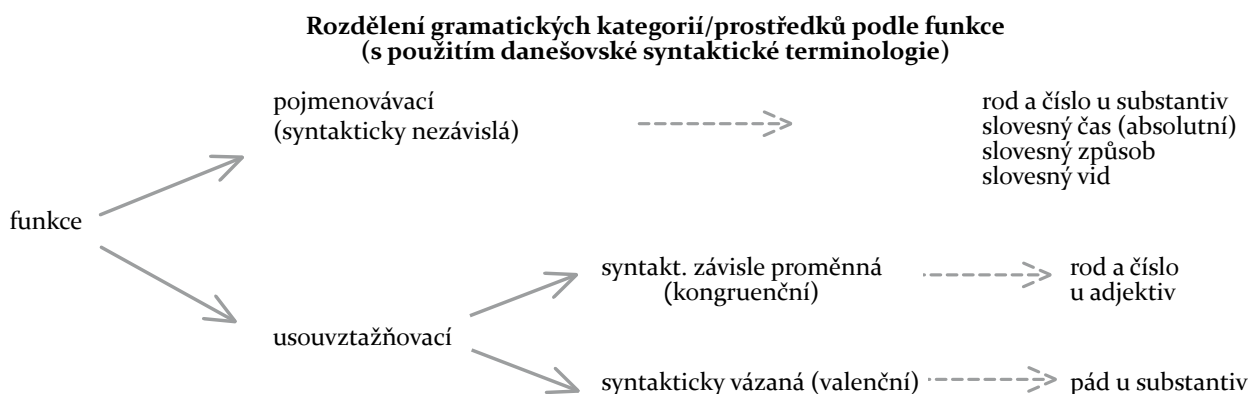
V současné morfologii se ukazuje jako užitečné pohlížet na strukturu každého slovního tvaru jako na výsledek dvou funkcí (rolí), jež dané slovo v daném jazyku plní (srov. Bednaříková 2009), tj.:

- a) funkce onomaziologické (pojmenovávací)
- b) funkce strukturační (usouvztažňovací, výpovědní)

Výsledkem funkce pojmenovávací je struktura slova jako výsledek slovo-
tvorných procesů, např. derivace (odvozování), výsledkem funkce usouvztažňovací je tvar slova vycházející z funkce slova ve větě. Mezi oběma funkcemi existují samozřejmě mnohé přesahy a překrývání.

2.2.1 Rozdělení gramatických prostředků/kategorií podle funkce

Pro výukové účely se tato cvičebnice bude zabývat pouze stavbou slovního tvaru vycházejícího z funkce větné, popř. z funkce odrazové (ač svou podstatou rovněž pojmenovávací), – srov. schéma:

Příklady:

A) funkce pojmenovávací (syntakticky nezávislá)

- rod (jen gramatický) a číslo u substantiv:

Dala mi knížku/knižky.

- slovesný čas:

Dala/dá mi knížku.

- slovesný způsob:

Dala mi knížku. (konstatujeme realizaci děje)

Dala by mi knížku. (vyjadřujeme hypotetičnost děje)

Dej mi tu knížku! (vyjadřujeme výzvu k uskutečnění děje)

- slovesný vid:

Dala mi knížku. (vyjádření děje v jeho výsledku, děj je pojat uzavřeně, celostně)

Nesměle mi dávala tu knížku. (vyjádření děje probíhajícího, bez zřetele k jeho možnému dokončení; děj je pojímán neohraničeně, neuzavřeně, jako proces v jeho průběhu)

B) funkce usouvztažňovací :

Ba) funkce syntakticky závisle proměnná (kongruenční)

- rod a číslo u adjektiv:

Dala mi nádhernou knížku/nádherné knížky.

Bb) funkce syntakticky vázaná (valenční)

- pád u substantiv:

Dala otci knížku. (dát + dat. + acc.)

2.2.2 Tvarotvorná báze a tvarotvorný formant

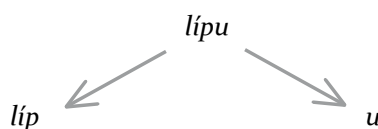
Je-li na slovo nahlíženo jako na jednotku reálně vyčlenitelnou v textu (tzv. slovo textové), jejíž tvar je dán výpovědní (usouvztažňovací) funkcí, jsou základními složkami takového slovního tvaru:

a) tvarotvorná báze

b) tvarotvorný formant

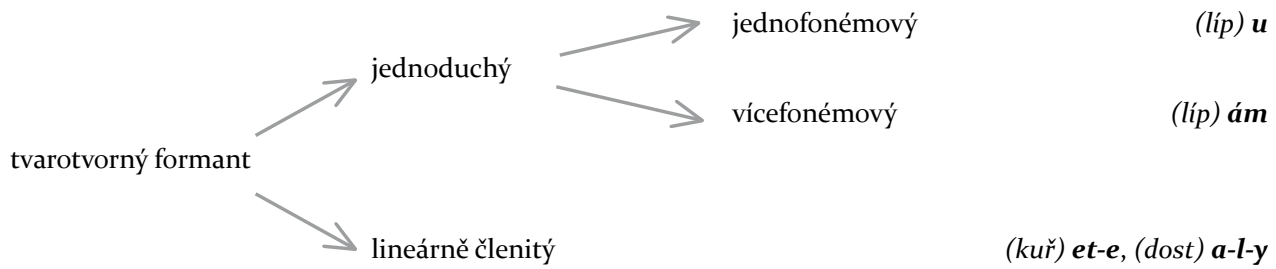
Příklad:

Lucerna aneb Boj o lípu

líp = tvarotvorná báze

u = tvarotvorný formant

Příklad:

Dostaly každá půlku pečeného kuřete s rýží.

Segmenty, jež mají dle tradičních gramatických popisů status tzv. kmenotvorné přípony (např. *-et-*, *-a-*), jsou dohodou a pro zachování „binarismu“ uváděny v tvarotvorném formantu, ač mají spíše povahu jakéhosi intersegmentu, tedy funkci konstrukční.

Tzv. formant je zde probírán jako formant centrální, hlavní, od tzv. spoluformantů (alternace) se většinou odhlíží.

3. Deklinační systém substantiv

3.1 Stavba tvaru českého substantiva

Jak bylo uvedeno výše, zabývá se tato cvičebnice pouze stavbou tvarotvornou, od stavby slovotvorné ze cvičných důvodů odhlížejíc. Z dvojic tvarotvorného syntagmatu (tvarotvorná báze – tvarotvorný formant) nás přitom zajímá především podoba tvarotvorného formantu.

Jádrem českých substantiv jsou substantiva se skutečně substantivním skloňováním, periferním typem jsou substantiva od původu adjektivní (univerbizovaná adjektiva, substantivovaná adjektiva), jež si uchovávala adjektivní skloňování (ač s odlišnou funkcí koncovek).

Substantivní skloňování má v tvarotvorném formantu až na výjimky jen jeden morf, jemuž se tradičně říká KONCOVKA. Výjimkami jsou podtypy KUŘE a BŘÍMĚ, jež zachovávají ve formantu specifickou kmenotvornou příponu (intersegment).

Příklady:

*A právě v této době přicházejí do tréninku jeho první **hřібata**.*

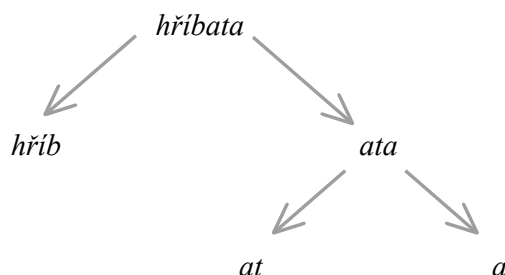

Schéma (*hřіб*) -*at*-*a* ukazuje počet morfů v tvarotvorném formantu:

at = kmenotvorná přípona (intersegment)

a = koncovka

*Berte na sebe **břemena** jedni druhých, tak naplníte zákon Kristův.*

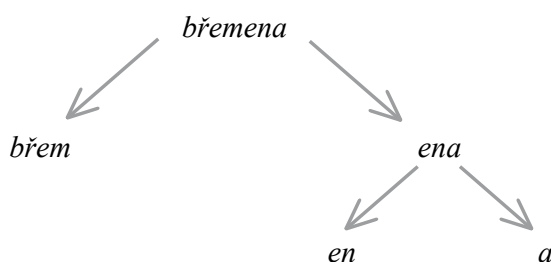

Schéma (*břem*) -*en*-*a* ukazuje počet morfů v tvarotvorném formantu:

en = kmenotvorná přípona (intersegment)

a = koncovka

U substantiv tohoto podtypu (např. nom. sg. *rámě*, gen. sg. *ramene*, nom. pl. *ramena*) ovšem došlo k vyrovnání podoby kmene v celém paradigmatu, a tak vznikl novotvar *břemeno*, *rameno*. Tato substantiva se pak skloňují v sg. podle deklinačního typu MOŘE a v pl. podle deklinačního typu MĚSTO: sg. *břemeno*, *břemene*, pl. *břemena*, *břemen*; sg. *rameno*, *ramene*, pl. *ramena*, *ramen*.

KONCOVKA substantiv je morf tzv. kumulativní, tzn. že má schopnost kumulovat a vyjadřovat gramatické významy jmenného rodu, čísla a pádu.

Příklad:

Viděl jsem zabité koně, zraněné muže.

(koň) -e, (muž) -e

Koncovka -e nás v tomto případě informuje o tom, že jde o životné maskulinum, plurál a akuzativ. Jmenný rod (a životnost) a číslo jsou zde kategorie pojmenovávací, odrazové, tedy syntakticky nezávislé, pád vychází z valence (rekce) slovesa, je tedy kategorií syntakticky vázanou. Jak vidno, v žádném případě nefunguje poměr morf : význam (funkce) jako 1 : 1. Situace je navíc komplikována hojnou tvarovou homonymií (homomorfií). Ta může být systémová, nebo výsledkem neúplné diferenciaci, nebo jde ze synchronního hlediska o jev náhodný.

Schéma:

a) homomorfie systémová:

- gen. sg. mask. anim. = acc. sg. mask. anim. (-e X -e)

Př.:

Dědeček se vynořil s náručí plnou větvíček a za ním bílá hlava koně.

X

Hnal svého koně rovnou na Prokopa.

- dat. sg. fem. = loc. sg. fem. (-e X -e)

Př.:

A taková kočka neublíží ani mouše.

X

Připomínalo jí ho jen kotě, když skákalo po mouše přes jasný sluneční paprsek.

b) homomorfie jako výsledek neúplné diferenciaci:

ba) nerozlišenost v životnosti

- acc. pl. mask. anim. = acc. pl. mask. inanim. (-e X -e)

Př.:

Měl nejkrásnější koně ze vsi.

X

V kapse zimníku jsem měl klíče, které mi přítel Ota Janýsek vnutil.

bb) nerozlišenost v rodu

• acc. pl. mask. (typ MUŽ, STROJ) = acc. pl. fem. (typ RŮŽE)

Př.:

Jenom vedle v maštali má družstevní koně.

Podle předpisu pochopitelně nesmím svěřené klíče vůbec dát z ruky.

X

Myslel přitom na její růže, a aby nezmrzly, přitopil jim neviditelným plynovým ohníčkem.

bc) nerozlišenost deklinačních typů

acc. pl. fem. (typ RŮŽE) = acc. pl. fem. (typ PÍSEŇ)

Př.:

Koupil i dvě rudé růže, třebaže neměl vázu.

X

Klábosili, zpívali baskické písně.

c) homomorfie synchronně náhodná:

• gen. sg. = dat./loc. sg.

muže, soudce, stroje, růže, písně, moře = ženě

Př.:

Klidně vám tady v živých barvách popíšu obličej toho muže.

Dušův malovaný košťýř se rozbil o hlavu pana soudce.

Natáčela klikou znovu povrzávající péro hracího stroje.

Vložte ho dovnitř do svěží bílé růže.

Slyšela slova písně, rozhovor i zámlky.

Mírně se překulují houpavým pohybem moře.

X

Mnohé ženě nejdřív vytane na mysli nevábná představa špíny.

Ponížení může v ženě doutnat dlouho.

Adjektivní skloňování substantiv, ač jejich koncovky plní jinou funkci než koncovky adjektiv (tedy ne funkci kongruenční, syntakticky závisle proměnnou, kdy jsou reduplikovány morfologické kategorie rozvíjených substantiv, ale funkci pojmenovavací, syntakticky nezávislou, či funkci valenční, syntakticky vázanou), zachovává stavbu tvarotvorného formantu tak, jak ji známe u plnohodnotných adjektiv.

Adjektivní formant je dvousegmentový, sestává z kmenotvorné přípony (intersegmentu) a koncovky.

Příklady:

Princezna Kristina měla šaty z kovově **modrého** hedvábí se zlatou výšivkou.

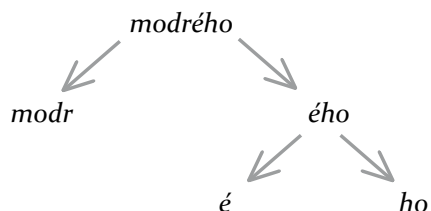

Schéma (*modr*) -*é*-*ho* ukazuje počet morfů v tvarotvorném formantu:

é = kmenotvorná přípona (intersegment)

ho = koncovka

Mělké moře v zálivech mělo barvu **modrých** motýlích křídel.

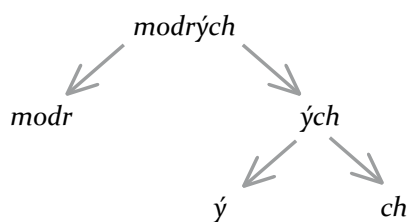

Schéma (*modr*) -*ý*-*ch* ukazuje počet morfů v tvarotvorném formantu:

ý = kmenotvorná přípona (intersegment)

ch = koncovka

Distribuce variantní kmenotvorné přípony *é* ~ *í* je u tvrdých adjektiv vázána na protiklad sg. x pl.

Vtrhnou do **cizího** bytu jako velká voda.

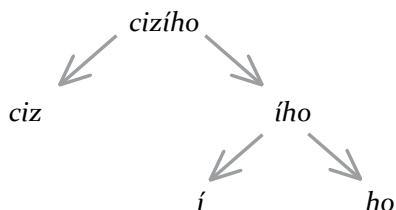

Schéma (*ciz*) -*í*-*ho* ukazuje počet morfů v tvarotvorném formantu:

í = kmenotvorná přípona (intersegment)

ho = koncovka

Nežádá si **cizích** klíčů.

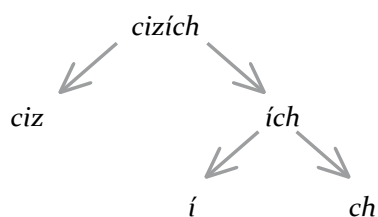

Schéma (ciz) -í-ch ukazuje počet morfů v tvarotvorném formantu:

í = kmenotvorná přípona (intersegment)

ch = koncovka

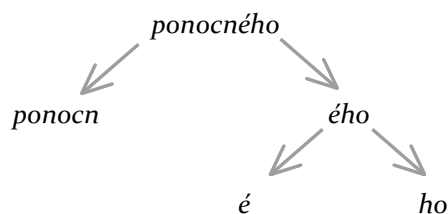
U měkkých adjektiv má kmenotvorná přípona podobu -í, stejnou pro sg. a pl.

Pozn.: Pro podrobnější popis stavby adjektivní flexe srov. Komárek (1978, 2006), Bednaříková (2009).

Jak již bylo výše řečeno, mají adjektivní typy substantiv stejnou stavbu tvarotvorného formantu, tedy dvousegmentovou: kmenotvorná přípona (intersegment) + koncovka.

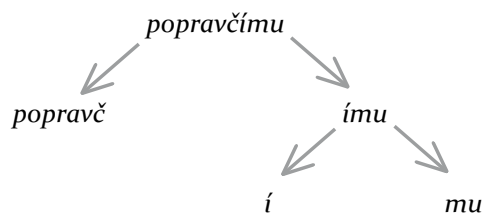
Příklady:

Proměňiv se takto z drába v **ponocného**, vyšel na noční obchůzku ulicemi.

Pozn.: Analýza provedena jen u tvarotvorného formantu.

Podstrčí zloduch **popravčímu** zakletý nástroj a postará se o to, aby právě jím musel setnout hlavu.

Pozn.: Analýza provedena jen u tvarotvorného formantu.

3.2 Deklinace substantiv (skloňování podstatných jmen)

3.2.1 Substantivní flexe

Deklinační (skloňovací) typy podstatných jmen jsou vázány na **jmenný rod**. Každé substantivum se tedy zařazuje k určitému deklinačnímu typu na základě rodové příslušnosti, která se projevuje na jeho formě. Zásadní důležitost má v tomto směru tvar nom. sg. Tento tvar je pro substantivum *tvar základní* a jako takový plní dvě funkce:

a) funkci reprezentativní, slovníkovou – tvar nom. sg. zastupuje celé substantivní paradigma a slouží jako tvar slovníkový

b) funkci rodově rozlišovací – každé substantivum je zařazeno k jednomu ze tří rodů (u maskulin je navíc relevantní zařazení do souboru maskulin životných, nebo neživotných), a to obvykle, ač ne jednoznačně, dle tvaru nom. sg. U části substantiv, a to u substantiv označujících živé bytosti, odráží gramatický rod i rozdíl v rodu přirozeném (tj. rozdíly v pohlaví). Většina českých substantiv (apelativ) má však rod konvenční.

3.2.1.1 Vztah tvaru nom. sg. a gramatického rodu

Schéma:

1. **-Ø**, tj. nulová koncovka (po konsonantické finále tvarotvorné báze) → většinou maskulinum
(PÁN, MUŽ, HRAD, STROJ)
2. **-a** → většinou femininum (ŽENA)
3. **-o** → většinou neutrum (MĚSTO)
4. **-í** → většinou neutrum (STAVENÍ)
5. **-e** → častěji femininum (RŮŽE)
řidčeji maskulinum životné – animatum (SOUDCE)
popř. neutrum (MOŘE)

O zařazení substantiva do deklinačního typu spolurozhoduje i tzv. *tvar opěrný*, většinou tvar gen. sg., a s tím obvykle související morfonologický charakter finálního konsonantu tvarotvorné báze. Tradičně se pak rozlišuje tzv. tvrdé a měkké skloňování.

Příklad:

strom x keř

nom. sg.: -Ø = -Ø (mask. inanimatum, neživotné)

gen. sg.: -u x -e

HRAD x STROJ (tvrdé x měkké skloňování)

3.3 Přehled deklinačních typů

3.3.1 Apelativa – maskulina (obecná podstatná jména rodu mužského)

Jak bylo již uvedeno výše, je u maskulin součástí rodového principu i gramatická kategorie **životnosti**. Rozlišují se tak maskulina životná (animata) a neživotná (inanimata).

3.3.1.1 Maskulina životná (animata)

Podle deklinačního formantu v nom. sg. (zde přímo koncovky, protože většina českých substantiv má tvarotvorný formant jednomorfový) se rozdělují životná maskulina do dvou typů:

I. typ s nulovou koncovkou (-Ø)

II. typ s pozitivní koncovkou (vokalicou)

U substantiv s nulovou nominativní koncovkou (I. typ) spolurozhoduje o zařazení do příslušného deklinačního typu rovněž fonologická hodnota finály (tj. poslední hlásky tvarotvorného základu) – odtud „**tvrdý**“ a „**měkký**“ typ skloňování (PÁN x MUŽ).

Substantiva s pozitivní nominativní koncovkou se rozdělují dle podoby této koncovky na typ: **-a** (PŘESEDÁ) a typ **-e** (SOUDCE).

V tabulce je vedle základního tvaru nom. sg. a opěrného tvaru gen. sg. (nutného u typu -Ø) uveden i tvar acc. sg., jenž ukazuje na typickou systémovou homomorfii životných maskulin, tj. acc. sg. = gen. sg. (vyjma typu -a), a dále tvar nom. pl. (především pro demonstraci dubletnosti tvarů).

typ	-Ø	-Ø	-a	-e
vzor	PÁN	MUŽ	PŘESEDÁ	SOUDCE
nom. sg.	<i>pán</i>	<i>muž</i>	<i>předseda</i>	<i>soudce</i>
gen. sg.	<i>pána</i>	<i>muže</i>	<i>předsedy</i>	<i>soudce</i>
acc. sg.	<i>pána</i>	<i>muže</i>	<i>předsedu</i>	<i>soudce</i>
nom. pl.	<i>páni, pánové (dělníci, sousedé)</i>	<i>muži, mužové (lovci, učitelé)</i>	<i>předsedové (husiti, husité)</i>	<i>soudci (dárci, dárcové)</i>

3.3.1.2 Maskulina neživotná (inanimata)

Maskulina neživotná mají v nom. sg. pouze nulový formant (nulovou koncovku), pozitivní koncovku v tomto pádu nemají vůbec. Představují tedy pouze jediný typ -Ø. Dle fonologického složení finály (poslední hlásky tvarotvorného základu) a dle opěrného tvaru gen. sg. se dělí na „**typ tvrdý**“ a „**typ měkký**“ (HRAD x STROJ).

Tvar gen. sg. uvedený v tabulce slouží jako tvar opěrný, tvar acc. sg. opět předvádí typickou systémovou homomorfii pro neživotná maskulina, tj. acc. sg. = nom. sg. Tvar nom. pl. je pak homomorfní s acc. pl. a voc. pl.

typ	-Ø	-Ø
vzor	HRAD (JAZYK)	STROJ
nom. sg.	<i>hrad (jazyk)</i>	<i>stroj</i>
gen. sg.	<i>hradu (jazyku/a)</i>	<i>stroje</i>

acc. sg.	<i>hrad</i>	<i>stroj</i>
nom. pl.	<i>hrady</i>	<i>stroje</i>

3.3.2 Apelativa – feminina (obecná podstatná jména rodu ženského)

Feminina se dělí do dvou základních deklinačních typů, a to podle povahy tvarotvorného formantu (koncovky v základním tvaru, tj. v nom. sg.):

I. typ s pozitivní (vokalickou) koncovkou

II. typ s nulovou koncovkou (-Ø)

Typ s vokalickou koncovkou v nom. sg. se dělí dle podoby této koncovky na typ **-a** (ŽENA) a typ **-e** (RŮŽE). V typu s nulovou koncovkou pak nastupuje ještě další kritérium, a to tzv. opěrný tvar, tj. gen. sg. (-e, nebo -i). Dělení podle opěrného tvaru však není zcela jednoznačné, protože oba typy se vzájemně prolínají, a to většinou ve směru k typu s gen. sg. na -e. Typ s gen. sg. na -i je vývojově starší, před zánikem ho chrání především produktivní slovotvorná přípona *-ost(Ø)* (*rychlost, porodnost*).

Tabulka ukazuje i tvar gen. sg., jenž je podstatný pro typ **-Ø**, a dále, paralelně s maskuliny, tvary acc. sg. a nom. pl. U typu **-Ø** je gen. sg. homomorfní s nom., acc. a voc. pl. Vedle gen. sg. patří k tvarům „citlivým“ pro odlišení typu PÍSEŇ a KOST i dat., loc. a instr. pl. (v těchto tvarech se vyskytují někdy dublety, ale ještě častěji tvary náležející typu „konkurenčnímu“, svědčící o vývojovém pohybu v tomto substantivním typu).

typ	-a	-e	-Ø	-Ø
vzor	ŽENA	RŮŽE	PÍSEŇ	KOST
nom. sg.	<i>žena</i>	<i>růže</i>	<i>píseň</i>	<i>kost</i>
gen. sg.	<i>ženy</i>	<i>růže</i>	<i>písně</i>	<i>kosti</i> (<i>lodi, lodě</i>)
acc. sg.	<i>ženu</i>	<i>růži</i>	<i>píseň</i>	<i>kost</i>
nom. pl.	<i>ženy</i>	<i>růže</i>	<i>písně</i>	<i>kosti</i> (<i>lodi, lodě</i>)
dat. pl.	<i>ženám</i>	<i>růžím</i>	<i>písním</i>	<i>kostem</i> (<i>velmocem, velmocím</i>)
loc. pl.	<i>ženách</i>	<i>růžích</i>	<i>písních</i>	<i>kostech</i> (<i>velmocech, velmocích</i>)
instr. pl.	<i>ženami</i>	<i>růžemi</i>	<i>písněmi</i>	<i>kostmi</i> (<i>velmocemi</i>)

3.3.3 Apelativa – neutra (obecná podstatná jména rodu středního)

Kritériem pro dělení neuter do deklinačních typů je opět podoba tvarotvorného formantu v nom. sg. (koncovka v nom. sg.). Z tohoto hlediska představují česká neutra typ jediný, typ s pozitivní (vokalickou) kon-

covkou. Ta je ovšem trojí: **-o** (typ MĚSTO), **-e** (typ MOŘE), **-í** (typ STAVENÍ). K nim se řadí ještě tzv. smíšený typ KUŘE, který v sg. rozšiřuje svou tvarotvornou bázi o kmenotvornou příponu *-et-*, ale koncovky má v sg. jako typ MOŘE. V pl. je jeho tvarotvorná báze rozšířena o kmenotvornou příponu *-at-*, koncovky jsou však dle typu MĚSTO. Dále sem patří dnes již neživý typ BŘÍMĚ, rozšiřující tvarotvornou bázi o kmenotvornou příponu *-en-*. Tyto tvary však dnes již ustupují ve prospěch typu MĚSTO (dle novotvaru *břemeno*), původní tvary gen., dat. a loc. sg. jsou hodnoceny jako příznakové, knižní.

V tabulce uvedené tvary gen. sg. jsou relevantní pouze pro typ KUŘE, ostatní tvary jsou uvedeny jen pro zachování paralelismu s tabulkou pro maskulina.

typ	-o	-e	-e (-et-/-at-)	-í
vzor	MĚSTO	MOŘE	KUŘE	STAVENÍ
nom. sg.	<i>město</i>	<i>moře</i>	<i>kuře</i>	<i>stavení</i>
gen. sg.	<i>města</i>	<i>moře</i>	<i>kuřete</i>	<i>stavení</i>
acc. sg.	<i>město</i>	<i>moře</i>	<i>kuře</i>	<i>stavení</i>
nom. pl.	<i>města</i>	<i>moře</i>	<i>kuřata</i>	<i>stavení</i>

3.4 Adjektivní flexe

Hned na úvod je třeba zdůraznit, že substantivizovaná adjektiva, ač si zachovala původní adjektivní flexi, získala jiný status svého tvarotvorného formantu. Adjektivní formant substantiv již nemá funkci reduplikační (syntakticky tedy „nekopíruje“ gramatické kategorie rozvíjeného, dominujícího substantiva, nevyjadřuje shodu – kongruenci), ale nabyl funkci „plnohodnotných“ substantiv.

Z adjektivních paradigmat jsou využívány následující typy:

I. typ **-(Ø)ý, -(Ø)á, -(Ø)é** (tzv. tvrdý vzor MLADÝ)

II. typ **-(Ø)í** (tzv. měkký vzor JARNÍ)

Pozn.: -Ø- symbolizuje nulový intersegment (nulovou kmenotvornou příponu).

3.4.1 Adjektivní typy maskulin

Maskulina **životná** rozlišují dva typy – typ **tvrdý** (HAJNÝ) a typ **měkký** (PRŮVODČÍ). K měkkému typu v současné češtině přináležejí i skloňování původně samostatného typu na **-(Ø)í** (vzor JIŘÍ), např. *bratři, kněží*. Tato substantiva si ponechala starou koncovku pouze v gen. pl.: *bratří, kněží*. Z tohoto důvodu je tvar gen. pl. uveden i v tabulce.

Maskulina **neživotná** představují typ **jediný**, a to typ **tvrdý** (ZLATÝ).

Tabulka ukazuje i systémovou homomorfii typickou pro maskulina životná (acc. sg. = gen. sg.) a pro maskulina neživotná (acc. sg. = nom. sg.).

typ	-(Ø)ý	-(Ø)í	-(Ø)ý
vzor	HAJNÝ	PRŮVODČÍ	ZLATÝ
nom. sg.	<i>hajný</i>	<i>průvodčí</i>	<i>zlatý</i>
gen. sg.	<i>hajného</i>	<i>průvodčího</i>	<i>zlatého</i>
acc. sg.	<i>hajného</i>	<i>průvodčího</i>	<i>zlatý</i>
nom. pl.	<i>hajní</i>	<i>průvodčí</i>	<i>zlaté</i>
gen. pl.	<i>hajných</i>	<i>průvodčích</i> <i>ale: bratří, kněží</i>	<i>zlatých</i>

3.4.2 Adjektivní typy feminin

Adjektivní typy feminin jsou paralelní typům maskulin. U pojmenování osob jde velmi často o ženské rodové protějšky k příslušným maskulinům. Z tohoto hlediska se adjektivní deklinační typy dělí na typy dva – **tvrdý** (BYTNÁ) a **měkký** (PRŮVODČÍ). K měkkému typu se v současné češtině přimyká i starý substantivní typ na *-í* (PANÍ), z něhož se zachoval pouze tvar gen. sg. *paní* (srov. i dnes již zastaralé *pradlí, švadlí*). V tabulce je proto opět uveden i tvar gen. sg. (ostatní tvary jsou uvedeny paralelně s tabulkou pro maskulina).

typ	-(Ø)á	-(Ø)í
vzor	BYTNÁ	PRŮVODČÍ
nom. sg.	<i>bytná</i>	<i>průvodčí</i>
gen. sg.	<i>bytné</i>	<i>průvodčí</i>
acc. sg.	<i>bytnou</i>	<i>průvodčí</i>
nom. pl.	<i>bytné</i>	<i>průvodčí</i>
gen. pl.	<i>bytných</i>	<i>průvodčích</i> <i>ale: paní</i>

3.4.3 Adjektivní typy neuter

Neutra s adjektivní flexí se opět dělí na dva typy – typ **tvrdý** (VSTUPNÉ) a typ **měkký** (HOVĚZÍ). Původní substantivní flexe na *-í* již v současné češtině zastoupena není.

Tabulka ukazuje tvary paralelně s tabulkami pro maskulina a feminina.

typ	-(Ø)é	-(Ø)í
vzor	VSTUPNÉ	HOVĚZÍ
nom. sg.	<i>vstupné</i>	<i>hovězí</i>
gen. sg.	<i>vstupného</i>	<i>hovězího</i>
acc. sg.	<i>vstupné</i>	<i>hovězí</i>
nom. pl.	<i>bytné</i>	<i>hovězí</i>

4. CVIČENÍ

Apelativa domácí (či plně začlenitelná)

4.1 Maskulina

4.1.1 Maskulina životná

1) Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- Koukal pánu (**bůh**) do oken.
- Přednesl (**pan poslanec**) Kasalovi svůj návrh.
- Maminka mi vyprávěla pohádku o (**skřítek Rarášek**).
- Ve škole jsme se dnes učili o (**filozof**) Demokritovi.
- (**Mládenec**), tohle mi nesmíš dělat!
- Posadili jsme (**sněhulák**) na hlavu velký hrnec.
- (**Pan ředitel**), mohl bych vás na chvíli zdržet?
- Tomuto (**člověk**) bych se raději vyhnul.
- Četl jsem biografické dílo o našem známém (**spisovatel**) Milanu Kunderovi.
- O našem (**doktor**) jsem slyšela samou chválu.
- S tímto problémem se raději svěřím svému (**právník**).
- Zloděje odvedli ke (**strážník**).
- Ke (**lev**) bych se nepřiblížil ani na deset kroků.
- O jeho nevlastním (**syn**) mluvila vždy dobře.
- Při zpovědi se (**farář**) se vším svěřil.

2) Najděte případné prohřešky proti tvaroslovné normě a opravte je:

- A jaký je váš názor, pane dramaturg?
- Mluvili o panovi Strejčkovi.
- Obrátil se k bohu Perunu.
- Ochránče můj, kam se podějeme!
- Žáče Čečetko, k tabuli!

3) Utvořte požadované tvary apelativ (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- bratranec (**voc. sg.**)
- patolog (**voc. sg.**)
- kněz (**dat. sg.**)
- kněz (**voc. sg.**)

- žid (**loc. sg.**)
- úředník (**voc. sg.**)
- prezident (**dat. sg.**)
- člověk (**dat. sg.**)
- potápěč (**dat. sg.**)

4) Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- Plyšovní (**medvídek**) leželi na polici.
- (**Občan**) České republiky se zúčastnili voleb.
- Mladí (**historik**) soutěžili ve Zlíně.
- (**Svědék**) u soudu změnili výpověď.
- Olomoučtí (**obyvatel**) oslavili výročí založení města.
- (**Muž**) s tímto tvrzením nesouhlasili.

5) Vytvořte požadovaný tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- Angličan (**loc. pl.**)
- demokrat (**nom. pl.**)
- akrobat (**nom. pl.**)
- Slovan (**nom. pl.**)
- přítel (**gen. pl.**)
- voják (**loc. pl.**)
- filolog (**loc. pl.**)

6) Utvořte náležitý tvar substantiva (kde je to možné, uveďte i tvary dubletní):

- o mladých (**Maďar**)
- bez mnohých (**obyvatel**)
- přišli (**manžel**) Zemanovi
- o starých (**dědeček**)
- mladí (**Čech**)
- naši (**favorit**)
- o statečných (**hoch**)

7) Jsou slovní tvary *bandité* x *banditi* stylově rovnocenné?

8) Utvořte náležitý tvar substantiva (kde je to možné, uveďte i tvary dubletní):

- **(Žurnalista)** by měli být vždy objektivní.
- Mluvil o svých **(sluha)** velmi špatně a také s nimi špatně zacházel.
- Urazil mladého **(hrabě)**, a proto byl potrestán.
- Na koncertě vystoupili **(pianista, houslista, kytarista)** a další hudebníci.
- Slyšel o svých nových **(kolega)** spoustu klevet.
- Tomu **(kariérista)** bych ani ruku nepodal!
- Zprávu pro služebnictvo nechal poslat po svém **(správce)**.
- **(Asketa)** jsou lidé, kteří se snaží oprostít od pozemských radostí.
- Vzhlíželi ke svému **(vůdce)**.
- Někteří **(ochránce)** přírody bývají někdy příliš extrémní.

9) Najděte případné prohřešky proti tvaroslovné normě a opravte je (uvažujte i o dubletních tvarech):

- Cyklisti jsou povinni jezdit po vyznačených cyklostezkách.
- Pro kníže to byla maličkost.
- Despotové jsou nepříjemní společníci.
- Bacha, lobbisté mohou být nebezpeční!
- Šel k rádci pro radu.
- Známí zrádcové nejsou oblíbení.
- Jaký zaujímáš postoj k tomu rasistu?

4.1.1.1 Maskulina s adjektivním skloňováním

1) Následující slovní tvary převedte do nom. sg.:

• bytní –	• pocestní –
• duchovní –	• pokladní –
• třídní –	• hrázní –
• strážní –	• výčepní –
• vrchní –	• účetní –

2) Zařaďte substantiva *duchovní* a *vrátný* do deklinačního typu a vyskloňujte je (uveďte paradigma v sg.):

3) Zařaďte následující substantiva do deklinačního typu:

• pracující –	• pocestný –
• mluvčí –	• vedoucí –
• příbuzný –	• výpravčí –
• dozorčí –	• porybný –
• hostinský –	• krejčí –
• podkoní –	• sudí –
• psovítí –	• kněží –

4) Vytvořte věty s danými slovy tak, aby v jedné větě bylo slovo substantivem a ve druhé adjektivem:

třídní, příbuzný, hostinský, dozorčí, vrchní, lázeňský

4.1.2 Maskulina neživotná

1) Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

bez	(zpěv)	na	(vrchol)
v	(zámky)	na	(jazyk)
v	(balíčky)	kolem	(srub)
od	(život)	ze	(břeh)
na	(chodníky)	na	(vrchol)
o	(včelín)	v	(regál)
ze	(sklep)	bez	(trojúhelník)
v	(dopisy)	na	(strom)

2) Podtržená substantiva převedte do plurálu:

- Na chlebičku byl kaviár.
- Učili jsme se o parníku.
- Co se píše na tom lístku?
- Čokoládu jedl po kousku.
- Bydleli jsme v hotelu.
- V hrnci bublá voda.
- V hrnku bublá voda.
- Sledujeme film v cizím jazyku.

- Orel nesl v drápu svou kořist.
- Dnes jsme se učili o lichoběžníku.
- Spletl se ve výpočtu.
- Seděli tiše v kostele.
- V domku se už svítilo.
- Ve sklepě zůstala po lijáku voda.

3) Utvořte gen. sg., a přiřaďte tak dané apelativum do náležité „genitivní skupiny“:

-u	-a	-a/-u
únor	dnešek	chrup
diktát	hmyz	večer
kousek	kout	trojúhelník
zákon	život	včelín
rozhlas	čas	kilometr
čtyřlístek	sýr	lichoběžník
kosodélník	oblak	pokyn
seznam	obdélník	sklep

4) Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- Žába seděla na (**kámen**).
- Husy se pásly v (**ječmen**).
- Děti seděly na (**kmen**).
- Učili jsme se o (**kořen**).
- Co se vyrábí z (**křemen**)?
- Bez (**plamen**) není oheň.
- V tomto (**týden**) půjdeme do divadla.
- Zbavil se (**řemen**).

4.2 Cvičení souhrnná

1) Utvořte gen. sg. (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- přítel –
- anděl –
- mandel –
- tmel –

- markýz –
- kámen –
- kořen –
- Bezděz –
- loket –
- bacil –

- úhel –
- plamen –
- okres –
- týden –
- činitel –
- kůň –

2) Utvořte nom. pl. (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- markýz –
- mikrob –
- ječmen –
- kámen –
- tmel –
- kužel –
- nepřítel –
- dělitel –
- vůz –
- kužel –

- činitel –
- den –
- anděl –
- plamen –
- plevel –
- uhel –
- panák –
- slaneček –
- mandel –

5. KLÍČ

Apelativa domácí (či plně začlenitelná)

5.1 Maskulina

5.1.1 Maskulina životná

1) Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- Koukal pánu **bohu** do oken.
- Přednesl **panu poslanci** Kasalovi svůj návrh.
- Maminka mi vyprávěla pohádku o **skřítku Raráškovi**.
- Ve škole jsme se dnes učili o **filozofu** Demokritovi.
- **Mládenče**, tohle mi nesmíš dělat!
- Posadili jsme **sněhuláku/sněhulákovi** na hlavu velký hrnec.
- **Pane řediteli**, mohl bych vás na chvíli zdržet?
- Tomuto **člověku** bych se raději vyhnul.
- Četl jsem biografické dílo o našem známém **spisovateli** Milanu Kunderovi.
- O našem **doktoru/doktorovi** jsem slyšela samou chválu.
- S tímto problémem se raději svěřím svému **právníku/právníkovi**.
- Zloděje odvedli ke **strážníku/strážníkovi**.
- Ke **Ivu/Ivovi** bych se nepřiblížil ani na deset kroků.
- O jeho nevlastním **synu/synovi** mluvila vždy dobře.
- Při zpovědi se **faráři/farářovi** se vším svěřil.

2) Najděte případné prohřešky proti tvaroslovné normě a opravte je:

- A jaký je váš názor, **pane dramaturg**? – dramaturgu
- Mluvili o **panovi** Strejčkovi. – panu
- Obrátil se k bohu **Perunu**. – Perunovi
- **Ochránče** můj, kam se podějeme! – ochránce
- **Žáče** Čečetko, k tabuli! – žáku

3) Utvořte požadované tvary apelativ (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- bratranec (voc. sg.) – **bratranče**
- patolog (voc. sg.) – **patologu**
- kněz (dat. sg.) – **knězovi/knězi**
- kněz (voc. sg.) – **knězi/kněže** (= zastaralý tvar)

- žid (loc. sg.) – **židovi/židu**
- úředník (voc. sg.) – **úředníku**
- prezident (dat. sg.) – **prezidentovi/prezidentu**
- člověk (dat. sg.) – **člověku**
- potápěč (dat. sg.) – **potápěčovi/potápěči**

4) Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- Plyšovi **medvídci/medvídkové** leželi na polici.
- **Občané** České republiky se zúčastnili voleb.
- Mladí **historici/historikové** soutěžili ve Zlíně.
- **Svědci/svědkové** u soudu změnili výpověď.
- Olomoučtí **obyvatelé** oslavili výročí založení města.
- **Muži/mužové** s tímto tvrzením nesouhlasili.

5) Vytvořte požadovaný tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- Angličan (loc. pl.) – **Angličanech**
- demokrat (nom. pl.) – **demokrati/demokraté**
- akrobat (nom. pl.) – **akrobati/akrobaté**
- Slovan (nom. pl.) – **Slované**
- přítel (gen. pl.) – **přátel**
- voják (loc. pl.) – **vojácích**
- filolog (loc. pl.) – **filolozích**

6) Utvořte náležitý tvar substantiva (kde je to možné, uveďte i tvary dubletní):

- o mladých **Maďarech**
- bez mnohých **obyvatel/obyvatelů**
- přišli **manželé** Zemanovi
- o starých **dědečích**
- mladí **Češi/Čechové**
- naši **favoriti/favorité**
- o statečných **hoších**

7) Jsou slovní tvary *bandité* x *banditi* stylově rovnocenné?

U přejatých, avšak plně začlenitelných slov deklinačního typu PŘEDSEDA, zakončených na *-it(a)*, *-ist(a)*, *-est(a)* je v nom. pl. koncovka *-é* základní. Progresivní koncovka *-i* (postupně nabývající statusu koncovky základní) může mít v určitých typech textu depreciativní zabarvení.

8) Utvořte náležitý tvar substantiva (kde je to možné, uveďte i tvary dubletní):

- **Žurnalisté** by měli být vždy objektivní. (*v tomto typu textu*)
- Mluvil o svých **sluzích** velmi špatně a také s nimi špatně zacházel.
- Urazil mladého **hraběte**, a proto byl potrestán.
- Na koncertě vystoupili **pianisté, houslisté, kytaristé** a další hudebníci. (*v tomto typu textu*)
- Slyšel o svých nových **kolezích** spoustu klevet.
- Tomu **kariéristovi** bych ani ruku nepodal!
- Zprávu pro služebnictvo nechal poslat po svém **správci/správce**.
- **Asketi/asketové** jsou lidé, kteří se snaží oprostít od pozemských radostí.
- Vzhlíželi ke svému **vůdci**.
- Někteří **ochránci/ochránce** přírody bývají někdy příliš extrémní.

9) Najděte případné prohřešky proti tvaroslovné normě a opravte je (popř. uvažujte o dubletních tvarech):

- **Cyklisté** jsou povinni jezdit po vyznačených cyklostezkách. (*v tomto typu textu*)
- Pro **knížete** to byla maličkost.
- **Despotové/despoti** jsou nepříjemní společníci.
- Bacha, **lobbisti** mohou být nebezpeční! (*depreciativní funkce; jinak i lobbisté*)
- Šel k **rádc**/rádcovi pro radu.
- Známí **zrádci/zrádce** nejsou oblíbení.
- Jaký zaujímáš postoj k tomu **rasistovi**?

5.1.1.1 Maskulina s adjektivním skloňováním

1) Následující slovní tvary převedte do nom. sg.:

• bytný	• pocestný
• duchovní	• pokladní
• třídní	• hrázný
• strážný	• výčepní
• vrchní	• účetní

2) Zařaďte substantiva *duchovní* a *vrátný* do deklinačního typu a vyskloňujte je (uveďte paradigma v sg.):

duchovní – typ HAJNÝ

vrátný – typ PRŮVODČÍ

duchovn-Ø-í	vrátn-Ø-ý
duchovn-í-ho	vrátn-é-ho
duchovn-í-mu	vrátn-é-mu
duchovn-í-ho	vrátn-é-ho
duchovn-í-m	vrátn-é-m
duchovn-Ø-ím	vrátn-Ø-ým

3) Zařaďte následující substantiva (maskulina) do deklinačního typu:

• pracující – PRŮVODČÍ	• pocestný – HAJNÝ
• mluvčí – PRŮVODČÍ	• vedoucí – PRŮVODČÍ
• příbuzný – HAJNÝ	• výpravčí – PRŮVODČÍ
• dozorčí – PRŮVODČÍ	• porybný – HAJNÝ
• hostinský – HAJNÝ	• krejčí – PRŮVODČÍ (gen. pl. i krejčí)
• podkoní – PRŮVODČÍ	• sudí – PRŮVODČÍ
• psovití – HAJNÝ	• kněží – PRŮVODČÍ (gen.pl. kněží)

4) Vytvořte věty s danými slovy tak, aby v jedné větě bylo slovo substantivem a ve druhé adjektivem:

třídní, příbuzný, hostinský, dozorčí, vrchní, lázeňský

• Na fotografii je náš třídní.	X	Konalo se třídní kolo olympiády z matematiky.
• Potkal jsem příbuzného.	X	Příbuzný člověk je nám blízký.
• Vítal nás hostinský.	X	Je připraven hostinský pokoj.
• Dnes nám velel nový dozorčí.	X	Sešla se dozorčí rada.
• Účet jsme platili vrchnímu.	X	Vrchní vrstva je lakovaná.
• Procedury probíhaly pod dozorem lázeňského.	X	Ubytovali jsme se v lázeňském městě.

5.1.2 Maskulina neživotná

1) Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

bez zpěvu	na vrcholu
v zámcích	na jazyku/jazyce
v balíčcích/balíčkách	kolem srubu
od života	ze břehu
na chodnicích	na vrcholu
o včelíně	v regálu
ze sklepa	bez trojúhelníka/trojúhelníku
v dopisech	na stromě

2) Podtržená substantiva převedte do plurálu:

- Na chlebičcích/chlebičkách byl kaviár.
- Učili jsme se o parnicích/parníkách.
- Co se píše na těch lístcích/lístkách?
- Čokoládu jedl po kouscích/kouskách.
- Bydleli jsme v hotelech/hotelích.
- V hrncích bublá voda.
- V hrncích/hrnkách bublá voda.
- Sledujeme film v cizích jazycích.
- Orel nesl v drápech svou kořist.
- Dnes jsme se učili o lichoběžnicích.
- Spletl se ve výpočtech.
- Seděli tiše v kostelech/kostelích.
- V domcích/domkách se už svítilo.
- Ve sklepech/sklepích zůstala po lijáku voda.

3) Utvořte gen. sg., a přiřaďte tak dané apelativum do náležité „genitivní skupiny“:

-u	-a	-a/-u
chrup -u	dnešek -a (dneška)	kosodélník - a/-u
diktát -u	únor - a	obdélník -a/-u
kousek -u (kousku)	kout -a	trojúhelník -a/-u
hmyz -u	život -a	lichoběžník -a/-u
rozhlas -u	včelín -a	
čtyřlístek -u (čtyřlístku)	sýr -a	
oblak -u	zákon -a	
seznam -u	večer -a	
čas -u	sklep -a	
kilometr -u		
pokyn -u		

Pozn.:

Koncovka -u = neživotná maskulina (většinová koncovka)

Koncovka -a = názvy měsíců, dnů na -ek, apelativa s významem zřetelně vymezeného místa

Koncovka -a/-u = geometrické názvy

4) Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

- Žába seděla na kameni/kamenu/kameně.
- Husy se pásly v ječmenu/ječmeni.
- Děti seděly na kmenu/kmeni.
- Učili jsme se o kořenu/kořeni.
- Co se vyrábí z křemenu/křemene?
- Bez plamenu/plamene není oheň.
- V tomto týdnu/týdni půjdeme do divadla.
- Zbavil se řemene/řemenu.

5.2 Cvičení souhrnná

1) Utvořte gen. sg. (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

• přítele	• mandele
• anděla	• tmele/tmelu
• markýze/markýza	• úhlu
• kamene/kamenu	• plamene/plamenu
• kořene/kořenu	• okresu
• Bezděze/Bezdězu	• týdne
• lokte/loktu	• činitele
• bacila/bacilu	• koně

2) Utvořte nom. pl. (je-li to možné, uveďte i tvary dubletní):

• markýzové	• činitelé (mask. živ.)/činitele (mask. neživ.)
• mikrobi (mask. živ.)/mikroby (mask. neživ.)	• dni/dny/dnové
• ječmeny	• andělé
• kameny	• plameny
• tmely/tmele	• plevely/plevele
• kužely/kužele	• uhly/uhle
• nepřátelé	• panáči (mask. živ.)/panáky (mask. neživ.)
• dělitelé (gramatická životnost)/dělitele	• slanečci (mask. živ.)/slanečky (mask. neživ.)
• vozy	• mandeli
• kužely/kužele	

6. Flexe přejatých slov

Tento učební text se soustředí na flexi přejatých substantiv (především apelativ), sleduje přitom systém načrtnutý v kapitole o deklinačním systému apelativ českých.

U flexe přejatých apelativ lze pozorovat dvě hraniční sféry:

a) slova, jež byla již morfologicky plně adaptována, a jež se tak podřídila českým deklinačním typům

b) slova, jež zůstala morfologicky neadaptována, a jsou tedy nesklonná (indeklinabilia)

Mezi těmito hraničními sférami leží široký pás substantiv, jež různou měrou prošla/procházejí adaptačními procesy (tvarotvornými, slovotvornými, výslovnostními a pravopisnými). Jde tedy o substantiva (ještě) ne plně začleněná, či ne plně začlenitelná do českého deklinačního systému.

6.1 Deklinace morfologicky ne plně adaptovaných apelativ

Stejně jako u domácích a plně adaptovaných přejatých apelativ i zde platí tzv. rodový princip, tzn. že se přejatá apelativa zařazují k určitému deklinačnímu typu na základě rodové příslušnosti. Tentokrát však již není zcela spolehlivým vodítkem formant nom. sg. jako formant základního tvaru, neboť u přejatých substantiv může jít o velmi specifická „zakončení“, jež v češtině neexistují, nebo se může jednat o „zakončení“, která jsou sice česká, ale která však nejsou kompatibilní s českými rodovými zvyklostmi.

Situace je tedy poměrně komplikovaná, navíc v pohybu, a jen s obtížemi lze hledat určité „pravidelnosti“ postihující všechny případy. Pro potřeby této cvičebnice byly stanoveny určité „cvičné“ typy, ovšem vždy v souvztažnosti s českými deklinačními typy, a to při vědomí (a přes nebezpečí) nutného zjednodušení.

6.1.1 „Zakončení“ nekompatibilní s rodem

6.1.1.1 Vokální zakončení

6.1.1.1.1 -a (DRAMA)

Formant nom. sg. *-a* je u českých apelativ vyhrazen pro feminina (typ ŽENA), popř. maskulina (typ PŘEDSEDA). U slov řeckého původu však formant *-a* signalizuje příslušnost k neutrum. Patří sem např. *drama*, *dogma*, *dilema*, *schéma*, *klima*, *trauma* aj. Specifikon flexe těchto slov tkví navíc jednak v přítomnosti intersegmentu (kmenotvorné přípony), jednak v tzv. dvoukmenovosti. Při ohýbání se totiž střídá kmen *drama-* a kmen *dramat-*. Svými koncovkami se deklinace přiklání k „domácímu“ deklinačnímu typu MĚSTO.

typ	-a-Ø		-at-a
	DRAMA		DRAMATA
nom. sg.	<i>drama</i>	nom. pl.	<i>dramata</i>
gen. sg.	<i>dramatu</i> (dle HRAD)	gen. pl.	<i>dramat</i>
dat. sg.	<i>dramatu</i>	dat. pl.	<i>dramatům</i>
acc. sg.	<i>drama</i>	acc. pl.	<i>dramata</i>

loc. sg.	<i>dramatu</i>	loc. pl.	<i>dramatech</i>
instr. sg.	<i>dramatem</i>	instr. pl.	<i>dramaty</i>

6.1.1.1.2 -o (PIKOLO, GAUČO, IMPRESÁRIO)

Formant nom. sg. -o přísluší v češtině obvykle neutřům. V důsledku přirozeného rodu se přejatá substantiva s tímto zakončením přiřadila k maskulinům životným. Skloňují se v sg. dle tvrdého typu PÁN, výjimkou je nom. sg. a voc. sg. se svým zakončením -o. V závislosti na fonologickém charakteru finály tvarotvorné báze se liší skloňování v pl., a to buď dle tvrdého typu PÁN (typ PIKOLO), nebo dle měkkého typu MUŽ (typ GAUČO).

K apelativům typu PIKOLO patří např. *maestro, dingo, gigolo, zambo, žako, šuhajko*. Typu GAUČO je blízký i typ IMPRESÁRIO, kde přechodová hláska *i* vyslovovaná jako [j] řadí apelativa tohoto typu v pl. k měkkému skloňování dle MUŽ.

typ	-o		-ové
	PIKOLO		PIKOLOVÉ
nom. sg.	<i>pikolo</i>	nom. pl.	<i>pikolové</i>
gen. sg.	<i>pikola</i>	gen. pl.	<i>pikolů</i>
dat. sg.	<i>pikolovi</i>	dat. pl.	<i>pikolům</i>
acc. sg.	<i>pikola</i>	acc. pl.	<i>pikoly</i>
loc. sg.	<i>pikolovi</i>	loc. pl.	<i>pikolech (dinzích, žacích)</i>
instr. sg.	<i>pikolem</i>	instr. pl.	<i>pikoly</i>

typ	-o		-ové
	GAUČO		GAUČOVÉ
nom. sg.	<i>gaučo</i>	nom. pl.	<i>gaučové</i>
gen. sg.	<i>gauča</i>	gen. pl.	<i>gaučů</i>
dat. sg.	<i>gaučovi</i>	dat. pl.	<i>gaučům</i>
acc. sg.	<i>gauča</i>	acc. pl.	<i>gauče</i>
loc. sg.	<i>gaučovi</i>	loc. pl.	<i>gaučích</i>
instr. sg.	<i>gaučem</i>	instr. pl.	<i>gauči</i>

typ	-o		-ové
	IMPRESÁRIO		IMPRESÁRIOVÉ
nom. sg.	<i>impresário</i>	nom. pl.	<i>impresáriové</i>
gen. sg.	<i>impresária</i>	gen. pl.	<i>impresáriů</i>
dat. sg.	<i>impresáriovi</i>	dat. pl.	<i>impresáriům</i>
acc. sg.	<i>impresária</i>	acc. pl.	<i>impresarie</i>
loc. sg.	<i>impresáriovi</i>	loc. pl.	<i>impresáriích</i>
instr. sg.	<i>impresáriem</i>	instr. pl.	<i>impresárii</i>

6.1.1.2 Konsonantické zakončení

6.1.1.2.1 -is (LARYNGITIS)

Jmenný rod apelativ latinského a řeckého původu na *-is* (většinou názvy medicínské) není kompatibilní s většinovým „českým“ zakončením na konsonant signalizující maskulinum. Tato apelativa rodově kopírují svůj původ, jsou tedy femininy.

Zakončení *-is* (nom. sg. a acc. sg.) je intersegment (kmenotvorná přípona), který v ostatních pádech sg. a v případných tvarech pl. (používá-li se jich) variuje s *-id*. Dalšími příklady jsou např. *bronchitis*, *gastritis*, *karditis*. Uplatnitelným deklinačním typem pro substantiva tohoto typu je ŽENA. V textech, jež nejsou úzce odborné, se často setkáme s adaptovanou („počeštěnou“) podobou *laryngitida*, již plně začlenitelnou do českého deklinačního systému .

typ	-is-Ø		-id-y
	LARINGITIS		LARYNGITIDY
nom. sg.	<i>laringitis</i>	nom. pl.	<i>laringitidy</i>
gen. sg.	<i>laringitidy</i>	gen. pl.	<i>laringitid</i>
dat. sg.	<i>laringitidě</i>	dat. pl.	<i>laringitidám</i>
acc. sg.	<i>laringitis</i>	acc. pl.	<i>laringitidy</i>
loc. sg.	<i>laringitidě</i>	loc. pl.	<i>laringitidách</i>
instr. sg.	<i>laringitidou</i>	instr. pl.	<i>laringitidami</i>

6.1.1.2.2 -x (SFINX)

Apelativa na *-x* mají konsonantické zakončení, přesto jsou některá z nich feminina, např. *sfinx*, *salpinx*, *falanx* (na rozdíl od maskulin *larynx*, *farynx*). Finála tvarotvorné báze *-x* (ze synchronního hlediska takto pocítovaná) se při deklinaci střídá s *-g* (a to i u maskulin). Koncovky, mimo nom. sg. a acc. sg., odpovídají

deklinačnímu typu ŽENA (u maskulin typu HRAD). Alternace g ~ z odpovídá českým alternačním zákonitostem. Velmi často se slova tohoto typu adaptovala v podobu *sfinga*, *falanga* apod.

typ	(x)-Ø		(g)-y
	SFINX		SFINGY
nom. sg.	<i>sfinx</i>	nom. pl.	<i>sfingy</i>
gen. sg.	<i>sfingy</i>	gen. pl.	<i>sfing</i>
dat. sg.	<i>sfinze</i>	dat. pl.	<i>sfingám</i>
acc. sg.	<i>sfinx</i>	acc. pl.	<i>sfingy</i>
loc. sg.	<i>sfinze</i>	loc. pl.	<i>sfingách</i>
instr. sg.	<i>sfingou</i>	instr. pl.	<i>sfingami</i>

6.1.1.2.3 -um (ALBUM, LYCEUM, STADIUM)

Ač zakončena na konsonant, jsou apelativa latinského původu na *-um* v souladu se svým původem neutry, nikoliv dle koncového konsonantu maskuliny. Mimo nom. sg. a acc. sg. (popř. voc. sg.) mají tato substantiva koncovky dle typu MĚSTO, cizí deklinační formant *-um* se přitom odsouvá.

K typu ALBUM patří např. *centrum*, *datum*, *vízum*, *femininum*, *maskulinum*, *neutrum*, *adjektivum*, *substantivum*, *verbum*, *narkotikum*. Typ *-um* s vokalickou finálou tvarotvorné báze má v sg. tvary dle typu MĚSTO, v pl. však přebírá měkké skloňování dle MOŘE (kromě nom. pl. a acc. pl., popř. voc. pl.). K typu LYCEUM se řadí např. *jubileum*, *koloseum*, *muzeum*, k typu STADIUM zase patří *akvárium*, *kolegium*, *konzilium*, *algonkium*, *diluvium*.

typ	-um		-a
	ALBUM		ALBA
nom. sg.	<i>album</i>	nom. pl.	<i>alba</i>
gen. sg.	<i>alba</i>	gen. pl.	<i>alb</i>
dat. sg.	<i>albu</i>	dat. pl.	<i>albům</i>
acc. sg.	<i>album</i>	acc. pl.	<i>alba</i>
loc. sg.	<i>albu</i>	loc. pl.	<i>albech</i>
instr. sg.	<i>albem</i>	instr. pl.	<i>alby</i>

typ	-um		-a
	LYCEUM		LYCEA
nom. sg.	<i>lyceum</i>	nom. pl.	<i>lycea</i>
gen. sg.	<i>lycea</i>	gen. pl.	<i>lyceí</i>
dat. sg.	<i>lyceu</i>	dat. pl.	<i>lyceím</i>
acc. sg.	<i>lyceum</i>	acc. pl.	<i>lycea</i>
loc. sg.	<i>lyceu</i>	loc. pl.	<i>lyceích</i>
instr. sg.	<i>lyceem</i>	instr. pl.	<i>lycei</i>

typ	-um		-a
	STADIUM		STADIA
nom. sg.	<i>stadium</i>	nom. pl.	<i>stadia</i>
gen. sg.	<i>stadia</i>	gen. pl.	<i>stadií</i>
dat. sg.	<i>stadiu</i>	dat. pl.	<i>stadiím</i>
acc. sg.	<i>stadium</i>	acc. pl.	<i>stadia</i>
loc. sg.	<i>stadiu</i>	loc. pl.	<i>stadiích</i>
instr. sg.	<i>stadiem</i>	instr. pl.	<i>stadii</i>

6.1.1.2.4 -on (KÓLON, AKORDEON, KRITÉRION)

Rovněž apelativa řeckého původu na *-on* jsou neutra, nikoliv maskulina, jak by napovídalo jejich konsonantické zakončení. Mimo nom. sg. a acc. sg. (popř. voc. sg.) se skloňují dle typu MĚSTO, cizí deklinační formant *-on* se rovněž jako u typu na *-um* odsouvá. K typu KÓLON řadíme *epiteton*, *distichon*, *lexikon* (slovní zásoba). Apelativa s vokalicou finálou se v pl. skloňují dle MOŘE (vyjma nom. pl., acc. pl. a voc. pl.).

typ	-on		-a
	KÓLON		KÓLA
nom. sg.	<i>kólon</i>	nom. pl.	<i>kóla</i>
gen. sg.	<i>kóla</i>	gen. pl.	<i>kól</i>
dat. sg.	<i>kólu</i>	dat. pl.	<i>kólům</i>
acc. sg.	<i>kólon</i>	acc. pl.	<i>kóla</i>
loc. sg.	<i>kólu</i>	loc. pl.	<i>kólech</i>
instr. sg.	<i>kólem</i>	instr. pl.	<i>kóly</i>

typ	-on		-a
	AKORDEON		AKORDEA
nom. sg.	<i>akordeon</i>	nom. pl.	<i>akordea</i>
gen. sg.	<i>akordea</i>	gen. pl.	<i>akordeí</i>
dat. sg.	<i>akordeu</i>	dat. pl.	<i>akordeím</i>
acc. sg.	<i>akordeon</i>	acc. pl.	<i>akordea</i>
loc. sg.	<i>akordeu</i>	loc. pl.	<i>akordeích</i>
instr. sg.	<i>akordeem</i>	instr. pl.	<i>akordei</i>

typ	-on		-a
	KRITÉRION		KRITÉRIA
nom. sg.	<i>kritérion</i>	nom. pl.	<i>kritéria</i>
gen. sg.	<i>kritéria</i>	gen. pl.	<i>kritérií</i>
dat. sg.	<i>kritériu</i>	dat. pl.	<i>kritériúm</i>
acc. sg.	<i>kritérion</i>	acc. pl.	<i>kritéria</i>
loc. sg.	<i>kritériu</i>	loc. pl.	<i>kritériích</i>
instr. sg.	<i>kritériem</i>	instr. pl.	<i>kritérii</i>

6.1.1.2.5 -en (PRONOMEN)

Konsonantický typ *-en* je rovněž neutrum. U tohoto typu dochází při skloňování (dle MĚSTO) ke střídání *-en-* / *-in-*.

typ	-en		-ina
	PRONOMEN		PRONOMINA
nom. sg.	<i>pronomen</i>	nom. pl.	<i>pronomina</i>
gen. sg.	<i>pronomina</i>	gen. pl.	<i>pronomin</i>
dat. sg.	<i>pronominu</i>	dat. pl.	<i>pronominům</i>
acc. sg.	<i>pronomen</i>	acc. pl.	<i>pronomina</i>
loc. sg.	<i>pronominu</i>	loc. pl.	<i>pronominech</i>
instr. sg.	<i>pronominem</i>	instr. pl.	<i>pronominy</i>

6.1.2 „Zakončení“ kompatibilní s rodem

6.1.2.1 Odlišný deklinační typ

6.1.2.1.1 -e (NOBILE)

Jde o životná maskulina, většinou italského původu, jež přes své vokalické zakončení se nesklouňují dle očekávaného deklinačního typu -e (SOUDCE), ale přijímají koncovky typu PÁN (mimo nom. sg.). Patří k nim např. *nobile*, *signore*, *monsignore*, *cicerone*.

typ	-e		-ové
	NOBILE		NOBILOVÉ
nom. sg.	<i>nobile</i>	nom. pl.	<i>nobilové</i>
gen. sg.	<i>nobila</i>	gen. pl.	<i>nobilů</i>
dat. sg.	<i>nobilovi</i>	dat. pl.	<i>nobilům</i>
acc. sg.	<i>nobila</i>	acc. pl.	<i>nobily</i>
loc. sg.	<i>nobilovi</i>	loc. pl.	<i>nobilech</i>
instr. sg.	<i>nobilem</i>	instr. pl.	<i>nobily</i>

6.1.2.1.1 -a (SIGNORIA)

V souladu se svým zakončením jsou tato substantiva femininy, ale sklouňují se dle deklinačního typu RŮŽE, na což má vliv předcházející přechodová hláska *i* vyslovovaná jako [j]. Patří sem např. *signoria*, *tibia*, *uncia*, názvy odrůd jako *Salvia*, *Weigelia* apod. Velmi často se adaptují i v nom. sg. a pak zcela spadají do paradigmatu typu na -e (RŮŽE), srov. *signorie*, *uncie*, *Salvie*, *Weigelié*.

typ	-a		-e
	SIGNORIA		SIGNORIE
nom. sg.	<i>signoria</i>	nom. pl.	<i>signorie</i>
gen. sg.	<i>signorie</i>	gen. pl.	<i>signorií</i>
dat. sg.	<i>signorii</i>	dat. pl.	<i>signoriím</i>
acc. sg.	<i>signorii</i>	acc. pl.	<i>signorie</i>
loc. sg.	<i>signorii</i>	loc. pl.	<i>signoriích</i>
instr. sg.	<i>signorií</i>	instr. pl.	<i>signoriemi</i>

6.1.2.2 Konsonant jako součást tvarotvorného formantu

V těchto případech jde o jev, kdy apelativa se souhláskovým „zakončením“ jsou sice dle očekávání maskulina, ale konsonant není finálou tvarotvorné báze (český tvarotvorný formant by potom byl nulový), ale je součástí cizího, a to latinského či řeckého tvarotvorného formantu.

6.1.2.2.1 Maskulina životná

6.1.2.2.1.1 -us (CERBERUS, SKARABEUS)

U těchto apelativ je konsonant součástí latinské koncovky -us. Jde o životná maskulina typu *cerberus*, *brontosaurus*, *dinosaurus*, *homunkulus*, *makrocefalus*, *fámulus*, *alumnus*, *majordomus*, *generalissimus* (latinská koncovka následuje za konsonantickou finálou) a *skarabeus* (latinská koncovka následuje za vokalicou finálou e). V nom. sg. je koncovka -us zachována, v ostatních tvarech se odsouvá a apelativum se skloňuje dle typu PÁN.

typ	-us		-ové/-i
	CERBERUS		CERBEROVÉ/ CERBEŘI
nom. sg.	<i>cerberus</i>	nom. pl.	<i>cerberové/ cerbeři</i>
gen. sg.	<i>cerbera</i>	gen. pl.	<i>cerberů</i>
dat. sg.	<i>cerberovi/ cerberu</i>	dat. pl.	<i>cerberům</i>
acc. sg.	<i>cerbera</i>	acc. pl.	<i>cerbery</i>
loc. sg.	<i>cerberovi/ cerberu</i>	loc. pl.	<i>cerberech</i>
instr. sg.	<i>cerberem</i>	instr. pl.	<i>cerbery</i>

typ	-us		-ové
	SKARABEUS		SKARABEOVÉ
nom. sg.	<i>skarabeus</i>	nom. pl.	<i>skarabeové</i>
gen. sg.	<i>skarabea</i>	gen. pl.	<i>skarabeů</i>
dat. sg.	<i>skarabeovi/ skarabeu</i>	dat. pl.	<i>skarabeům</i>
acc. sg.	<i>skarabea</i>	acc. pl.	<i>skarabey</i>
loc. sg.	<i>skarabeovi/ skarabeu</i>	loc. pl.	<i>skarabeech</i>
instr. sg.	<i>skarabeem</i>	instr. pl.	<i>skarabey</i>

6.1.2.2.1.2 -us (GÉNIUS, FARIZEUS)

Životná maskulina s latinskou koncovkou *-us* v nom. sg. po vokalickej finále *i*, popř. *e* (s výjimkou typu SKARABEUS) mají v sg. skloňování dle typu PÁN, v pl. dle MUŽ. Latinská koncovka se zachovává pouze v nom. sg. K těmto apelativům se řadí např. *géníus*, *noncius*, *notárius*, *patricius*, *primárius*, dále *farizeus*, *pygmeus*, *saduceus*.

typ	-us		-ové
	GÉNIUS		GÉNIOVÉ
nom. sg.	<i>géníus</i>	nom. pl.	<i>géniové</i>
gen. sg.	<i>génia</i>	gen. pl.	<i>géníů</i>
dat. sg.	<i>géniovi/géníu</i>	dat. pl.	<i>géníům</i>
acc. sg.	<i>génia</i>	acc. pl.	<i>génie</i>
loc. sg.	<i>géniovi/géníu</i>	loc. pl.	<i>géních</i>
instr. sg.	<i>géníem</i>	instr. pl.	<i>génii</i>

typ	-us		-ové
	FARIZEUS		FARIZEOVÉ
nom. sg.	<i>farizeus</i>	nom. pl.	<i>farizeové</i>
gen. sg.	<i>farizea</i>	gen. pl.	<i>farizeů</i>
dat. sg.	<i>farizeovi/ farizeu</i>	dat. pl.	<i>farizeům</i>
acc. sg.	<i>farizea</i>	acc. pl.	<i>farizee</i>
loc. sg.	<i>farizeovi/ farizeu</i>	loc. pl.	<i>farizeích</i>
instr. sg.	<i>farizeem</i>	instr. pl.	<i>farizei</i>

6.1.2.2.1.3 -os (DISKOBOLOS)

Maskulina životná na *-os* zachovávají tuto řeckou koncovku v nom. sg., v ostatních tvarech přijímají koncovky dle typu PÁN.

typ	-os		-ové
	DISKOBOLOS		DISKOBOLOVÉ
nom. sg.	<i>diskobolos</i>	nom. pl.	<i>diskobolové</i>

gen. sg.	<i>diskobola</i>	gen. pl.	<i>diskobolů</i>
dat. sg.	<i>diskobolovi/ diskobolu</i>	dat. pl.	<i>diskobolům</i>
acc. sg.	<i>diskobola</i>	acc. pl.	<i>diskoboly</i>
loc. sg.	<i>diskobolovi/ diskobolu</i>	loc. pl.	<i>diskobolech</i>
instr. sg.	<i>diskobolem</i>	instr. pl.	<i>diskoboly</i>

6.1.2.2.1.4 -es (HERKULES)

Životná maskulina na -es se skloňují dle typu PÁN, řeckou koncovku přitom zachovávající jen v nom. sg.

typ	-es		-ové
	HERKULES		HERKULOVÉ
nom. sg.	<i>herkules</i>	nom. pl.	<i>herkulové</i>
gen. sg.	<i>herkula</i>	gen. pl.	<i>herkulů</i>
dat. sg.	<i>herkulovi/ herkulu</i>	dat. pl.	<i>herkulům</i>
acc. sg.	<i>herkula</i>	acc. pl.	<i>herkuly</i>
loc. sg.	<i>herkulovi/ herkulu</i>	loc. pl.	<i>herkulech</i>
instr. sg.	<i>herkulem</i>	instr. pl.	<i>herkuly</i>

6.1.2.2.2 Maskulina neživotná

6.1.2.2.2.1 -us (RYTMUS, NUKLEUS)

Rovněž u neživotných maskulin může konsonantické „zakončení“ být součástí latinské koncovky -us, jež je v souladu s homomorfií neživotných maskulin zachována v nom. sg. a acc. sg. Latinská koncovka následuje za finálou konsonantickou (typ RYTMUS), nebo vokalickou (typ NUKLEUS).

Příklady: *rytmus, cyklus, hymnus, modus, úzus, marasmus, chiliasmus, spasmus, tenesmus*, produktivní skupina na -ismus: *realismus, materialismus*); *nukleus, choreus*. Tato apelativa se řadí k deklinačnímu typu HRAD.

typ	-us		-y
	RYTMUS		RYTMY
nom. sg.	<i>rytmus</i>	nom. pl.	<i>rytmy</i>
gen. sg.	<i>rytmu</i>	gen. pl.	<i>rytmů</i>

dat. sg.	<i>rytmu</i>	dat. pl.	<i>rytmům</i>
acc. sg.	<i>rytmus</i>	acc. pl.	<i>rytmy</i>
loc. sg.	<i>rytmu</i>	loc. pl.	<i>rytmech</i>
instr. sg.	<i>rytmem</i>	instr. pl.	<i>rytmy</i>

typ	-us		-y
	NUKLEUS		NUKLEY
nom. sg.	<i>nukleus</i>	nom. pl.	<i>nukley</i>
gen. sg.	<i>nukleu</i>	gen. pl.	<i>nukleů</i>
dat. sg.	<i>nukleu</i>	dat. pl.	<i>nukleům</i>
acc. sg.	<i>nukleus</i>	acc. pl.	<i>nukley</i>
loc. sg.	<i>nukleu</i>	loc. pl.	<i>nukleech</i>
instr. sg.	<i>nukleem</i>	instr. pl.	<i>nukley</i>

6.1.2.2.2.2 -us (NONIUS)

Do této skupiny patří neživotná maskulina s latinskou koncovkou *-us* po vokalické finále *i*. Její přítomnost způsobuje změnu deklinace v pl., a to dle měkkého typu STROJ (na rozdíl od koncovek v sg. dle typu HRAD, v gen. sg. s konc. *-a*). Latinská koncovka je opět zachována pouze v nom. sg. a acc. sg. Dalšími příklady jsou *sestercius*, *rádius*.

typ	-us		-e
	NONIUS		NONIE
nom. sg.	<i>nonius</i>	nom. pl.	<i>nonie</i>
gen. sg.	<i>nonia</i>	gen. pl.	<i>noniů</i>
dat. sg.	<i>noniu</i>	dat. pl.	<i>noniům</i>
acc. sg.	<i>nonius</i>	acc. pl.	<i>nonie</i>
loc. sg.	<i>noniu</i>	loc. pl.	<i>noniích</i>
instr. sg.	<i>noniem</i>	instr. pl.	<i>nonii</i>

6.1.2.2.2.3 -os (PAPYROS)

Řecká koncovka *-os* zůstává v nom. sg. a acc. sg., jinak se slova tohoto typu skloňují dle HRAD. Dále sem patří např. *eponymos* (zde gen. sg. *-a*), *kosmos*, *logos*.

typ	-os		-y
	PAPYROS		PAPYRY
nom. sg.	<i>papyros</i>	nom. pl.	<i>papyry</i>
gen. sg.	<i>papyru</i>	gen. pl.	<i>papyrů</i>
dat. sg.	<i>papyru</i>	dat. pl.	<i>papyrům</i>
acc. sg.	<i>papyros</i>	acc. pl.	<i>papyry</i>
loc. sg.	<i>papyru</i>	loc. pl.	<i>papyrech</i>
instr. sg.	<i>papyrem</i>	instr. pl.	<i>papyry</i>

6.1.2.3 Odchyly v deklinaci

V této smíšené skupině odpovídají „zakončení“ apelativ příslušným rodům, ale objevují se zde různé odchylky v deklinaci.

6.1.2.3.1 -a (PÁRIA)

Životná maskulina tohoto typu (*pária, spahia*) kombinují v deklinaci typ PÁN a SOUDCE (srov. tabulka).

typ	-a		-ové
	PÁRIA		PÁRIOVÉ
nom. sg.	<i>pária</i>	nom. pl.	<i>páriové</i>
gen. sg.	<i>párie</i>	gen. pl.	<i>páriů</i>
dat. sg.	<i>páriovi</i>	dat. pl.	<i>páriům</i>
acc. sg.	<i>párie</i>	acc. pl.	<i>párie</i>
loc. sg.	<i>páriovi</i>	loc. pl.	<i>páriích</i>
instr. sg.	<i>páriou</i>	instr. pl.	<i>párii</i>

6.1.2.3.2 -a (BOA)

Zakončení těchto substantiv odpovídá femininům, deklinace typu ŽENA, výjimkou je však dat. sg. a loc. sg. a gen. pl. dle typu RŮŽE. K těmto tvarům vede výslovnost přechodové hlásky [j]. Patří sem dále např. *stoa, kongrua, trachea*.

typ	-a		-y
	BOA		BOY
nom. sg.	<i>boa</i>	nom. pl.	<i>boy</i>

gen. sg.	<i>boy</i>	gen. pl.	<i>boí</i>
dat. sg.	<i>boi</i>	dat. pl.	<i>boám</i>
acc. sg.	<i>bou</i>	acc. pl.	<i>boy</i>
loc. sg.	<i>boi</i>	loc. pl.	<i>boách</i>
instr. sg.	<i>boou</i>	instr. pl.	<i>boami</i>

6.1.2.3.3 -a (IDEA)

Tento smíšený typ kombinuje ve své deklinaci typ ŽENA a RŮŽE (viz tabulka). Typ RŮŽE navíc přidává k tvarotvorné bázi psanou i vyslovovanou přechodovou hlásku *j*.

typ	-a		-y/(j)-e
	IDEA		IDEY / IDEJE
nom. sg.	<i>idea</i>	nom. pl.	<i>idey/ideje</i>
gen. sg.	<i>idey/ideje</i>	gen. pl.	<i>idejí</i>
dat. sg.	<i>ideji</i>	dat. pl.	<i>ideám/idejím</i>
acc. sg.	<i>ideu</i>	acc. pl.	<i>idey/ideje</i>
loc. sg.	<i>ideji</i>	loc. pl.	<i>ideách/idejích</i>
instr. sg.	<i>ideou/idejí</i>	instr. pl.	<i>ideami/idejemi</i>

6.1.2.3.4 -o (KAKAO, DUO, RODEO)

Neutra s formantem *-o* po vokalicke finále *a*, *u*, *e* (např. *kakao*, *duo*, *rodeo*) přijala deklinaci dle typu MĚSTO, s výjimkou gen. pl. (dle MOŘE). V některých dalších plurálních tvarech jsou u typu DUO a RODEO možné formy dubletní dle MĚSTO/MOŘE (situace je však výrazně neustálená, což se týká i případné ne/výslovnosti přechodové hlásky *j*).

typ	-o		-a
	KAKAO		KAKAA
nom. sg.	<i>kakao</i>	nom. pl.	<i>kakaa</i>
gen. sg.	<i>kakaa</i>	gen. pl.	<i>kakaí</i>
dat. sg.	<i>kakau</i>	dat. pl.	<i>kakaům</i>
acc. sg.	<i>kakao</i>	acc. pl.	<i>kakaa</i>
loc. sg.	<i>kakau</i>	loc. pl.	<i>kakaech</i>
instr. sg.	<i>kakaem</i>	instr. pl.	<i>kakay</i>

typ	-o		-a
	DUO		DUA
nom. sg.	<i>duo</i>	nom. pl.	<i>dua</i>
gen. sg.	<i>dua</i>	gen. pl.	<i>duí</i>
dat. sg.	<i>duu</i>	dat. pl.	<i>duũm/duím</i>
acc. sg.	<i>duo</i>	acc. pl.	<i>dua</i>
loc. sg.	<i>duu</i>	loc. pl.	<i>duech/duích</i>
instr. sg.	<i>duem</i>	instr. pl.	<i>duy/dui</i>

typ	-o		-a
	RODEO		RODEA
nom. sg.	<i>rodeo</i>	nom. pl.	<i>rodea</i>
gen. sg.	<i>rodea</i>	gen. pl.	<i>rodeí</i>
dat. sg.	<i>rodeu</i>	dat. pl.	<i>rodeũm/rodeím</i>
acc. sg.	<i>rodeo</i>	acc. pl.	<i>rodea</i>
loc. sg.	<i>rodeu</i>	loc. pl.	<i>rodeech/rodeích</i>
instr. sg.	<i>rodeem</i>	instr. pl.	<i>rodey/rodei</i>

6.1.2.3.5 -o (RÁDIO, EMBRYO)

Neutra na -o po vokalické finále *i* (*y*) mají v důsledku vyslovované přechodové hlásky [j] vedle deklinace dle MĚSTO (v sg.) některé plurálové tvary dle MOŘE.

typ	-o		-a
	RÁDIO		RÁDIA
nom. sg.	<i>rádio</i>	nom. pl.	<i>rádia</i>
gen. sg.	<i>rádia</i>	gen. pl.	<i>rádií</i>
dat. sg.	<i>rádiu</i>	dat. pl.	<i>rádiím</i>
acc. sg.	<i>rádio</i>	acc. pl.	<i>rádia</i>
loc. sg.	<i>rádiu</i>	loc. pl.	<i>rádiích</i>
instr. sg.	<i>rádiem</i>	instr. pl.	<i>rádii</i>

typ	-o		-a
	EMBRYO		EMBRYA
nom. sg.	<i>embryo</i>	nom. pl.	<i>embrya</i>
gen. sg.	<i>embrya</i>	gen. pl.	<i>embryí</i>
dat. sg.	<i>embryu</i>	dat. pl.	<i>embryím</i>
acc. sg.	<i>embryo</i>	acc. pl.	<i>embrya</i>
loc. sg.	<i>embryu</i>	loc. pl.	<i>embryích</i>
instr. sg.	<i>embryem</i>	instr. pl.	<i>embryi</i>

6.1.3 „Zakončení neexistující“

„Neexistujícím zakončením“ se myslí (často domnělý) formant nom. sg., jenž je pocítován u českých apelativ jako cizorodý. Většinou jde o vysoké vokály *i* a *u*, popř. o některé vokály dlouhé, ať již se grafický systém shoduje, či neshoduje s výslovností. Dle této ne/shody jsou rozděleny i následující podkapitoly.

6.1.3.1 Grafém = foném

6.1.3.1.1 -i, -y (KULI, DANDY)

Psané i vyslovované *i* (s grafickou variantou *y*) u životných maskulin typu KULI, DANDY není vnímáno jako koncovka nom. sg., ale jako finála tvarotvorné báze. Koncovka samotná je tedy v nom. sg. nulová, v dalších pádech se připojují koncovky pronominálního typu TEN, tedy koncovky zájmenné.

V pl. se udržuje vedle pronominální deklinace i deklinace substantivní, jež dokonce spíše převažuje, a to dle typu MUŽ. Interpretace „segmentu“ *i* v pl. je poté nejednoznačná, ale při přijetí pronominální deklinace se kloní spíše k pozitivní plurálové koncovce -i po „trunkaci“ (useknutí) vokalické finály (zdvojení se nerealizuje) než k plurálové koncovce nulové, jež by narušovala izomorfii plurálu českých životných maskulin. V acc. pl. je však koncovka skutečně nulová (pronominální deklinaci v tomto tvaru neodpovídající). Typ DANDY však pozitivní koncovku nemá ani v nom. pl.

Patří sem i mnohá další životná maskulina, např. *kivi, lori, yetti, efendi, hadži, regenschori; pony, grizzly, torry*.

typ	(i)-Ø		-i/-ové (i)-Ø/-ové
	KULI		KULI/ KULIOVÉ
nom. sg.	<i>kuli</i>	nom. pl.	<i>kuli/kuliové</i>
gen. sg.	<i>kuliho</i>	gen. pl.	<i>kulich/kuliů</i>
dat. sg.	<i>kulimu</i>	dat. pl.	<i>kulim/kuliům</i>
acc. sg.	<i>kuliho</i>	acc. pl.	<i>kuli/kulie</i>

loc. sg.	<i>kulim</i>	loc. pl.	<i>kulich/kuliích</i>
instr. sg.	<i>kulim</i>	instr. pl.	<i>kulimi/kulii</i>

typ	(y)-Ø		(y)-/-ové
	DANDY		DANDY/ DANDYOVÉ
nom. sg.	<i>dandy</i>	nom. pl.	<i>dandy/dandyové</i>
gen. sg.	<i>dandyho</i>	gen. pl.	<i>dandych/ dandyů</i>
dat. sg.	<i>dandymu</i>	dat. pl.	<i>dandym/ dandyům</i>
acc. sg.	<i>dandyho</i>	acc. pl.	<i>dandy/dandye</i>
loc. sg.	<i>dandym</i>	loc. pl.	<i>dandych/ dandyích</i>
instr. sg.	<i>dandym</i>	instr. pl.	<i>dandymi/dandyi</i>

6.1.3.1.2 -i (PERI)

Cizorodé zakončení na -i mohou mít i některá feminina, např. *peri*, *okapi*. Ani zde však není tento vokál koncovkou, ale finálou tvarotvorné báze. V sg. jsou tato feminina nesklonná, v pl. přijímají koncovky dle typu RŮŽE.

typ	(i)-Ø		(i)-e
	PERI		PERIE
nom. sg.	<i>peri</i>	nom. pl.	<i>perie</i>
gen. sg.	<i>peri</i>	gen. pl.	<i>perii</i>
dat. sg.	<i>peri</i>	dat. pl.	<i>periím</i>
acc. sg.	<i>peri</i>	acc. pl.	<i>perie</i>
loc. sg.	<i>peri</i>	loc. pl.	<i>periích</i>
instr. sg.	<i>peri</i>	instr. pl.	<i>periami</i>

6.1.3.1.3 -u (KAKADU)

U životných maskulin na -u není tento vokál opět jejich tvarotvorným formantem, nýbrž finálou tvarotvorné báze. K ní se poté „mechanicky“ připojují koncovky typu PÁN. V mnohých případech však tato slova mohou zůstat i nesklonná. Patří sem např. *kakadu*, *emu zebu*, *marabu*, *nandu*, *guru*.

typ	(u)-Ø		(u)-ové
	KAKADU		KAKADUOVÉ
nom. sg.	<i>kakadu</i>	nom. pl.	<i>kakaduové</i>
gen. sg.	<i>kakadua</i>	gen. pl.	<i>kakaduů</i>
dat. sg.	<i>kakaduovi</i>	dat. pl.	<i>kakaduům</i>
acc. sg.	<i>kakadua</i>	acc. pl.	<i>kakaduy</i>
loc. sg.	<i>kakaduovi</i>	loc. pl.	<i>kakaduech</i>
instr. sg.	<i>kakaduem</i>	instr. pl.	<i>kakaduy</i>

6.1.3.1.4 -í (KÁDÍ)

U takto zakončených apelativ jde o maskulina životná, patří sem např. *kádí, muftí, válí, sipáhi*. V sg. mají deklinaci pronominální (í je součástí tvarotvorné báze), v pl. se vedle pronominální deklinace setkáme i s deklinací substantivní dle MUŽ (vyjma loc. pl. a instr. pl.).

typ	(í)-Ø		(í)-Ø/-ové
	KÁDÍ		KÁDÍ / KÁDÍOVÉ
nom. sg.	<i>kádí</i>	nom. pl.	<i>kádí/kádiové</i>
gen. sg.	<i>kádího</i>	gen. pl.	<i>kádích/kádíů</i>
dat. sg.	<i>kádímu</i>	dat. pl.	<i>kádím/kádíům</i>
acc. sg.	<i>kádího</i>	acc. pl.	<i>kádí/kádíe</i>
loc. sg.	<i>kádím</i>	loc. pl.	<i>kádích</i>
instr. sg.	<i>kádím</i>	instr. pl.	<i>kádími</i>

6.1.3.2 Grafém ≠ foném

Pro určitou skupinu apelativ je pro jejich ne/začlenění do českého deklinačního systému podstatná ne grafická, nýbrž výslovnostní podoba jejich zakončení. V mnohých případech nakonec grafická podoba může převážit a napomoci začlenění, či jistému druhu morfologické adaptace.

6.1.3.2.1 [-i] (PARVENU)

Životná maskulina tohoto typu, tedy s vyslovovaným [i], jež je vnímáno jako finála tvarotvorné báze, přijala deklinaci blízkou typu KULI: v sg. pronominální deklinaci, v pl. vedle pronominální deklinace i deklinaci substantivní dle MUŽ.

typ	(u=[i])-Ø		(u=[i])-Ø / -ové
	PARVENU		PARVENU/ PARVENUOVÉ
nom. sg.	<i>parvenu</i>	nom. pl.	<i>parvenu/ parvenuové</i>
gen. sg.	<i>parvenuho</i>	gen. pl.	<i>parvenuch/ parvenuů</i>
dat. sg.	<i>parvenumu</i>	dat. pl.	<i>parvenum/ parvenuům</i>
acc. sg.	<i>parvenuho</i>	acc. pl.	<i>parvenu/ parvenue</i>
loc. sg.	<i>parvenum</i>	loc. pl.	<i>parvenuch/ parvenuích</i>
instr. sg.	<i>parvenum</i>	instr. pl.	<i>parvenumi/ parvenui</i>

6.1.3.2.2 -[á] (ENJAMBEMENT)

Výslovnost [á] vede substantiva tohoto typu mezi indeklinabilia. Syntakticky se pak chovají jako neutra. Výslovnostní adaptace koncového *-nt* jako [n] však umožňuje adaptaci morfologickou, a to přiřazením k deklináčnímu typu HRAD. Hlávka samotná je pak finálou tvarotvorné báze. Syntakticky jde o neživotná maskulina. Podobně se tak skloňují i substantiva *departement, etablisement, gouvernement* apod.

typ	(nt=[n])-Ø		(nt=[n])-y
	ENJAMBEMENT		ENJAMBEMENTY
nom. sg.	<i>enjambement</i>	nom. pl.	<i>enjambementy</i>
gen. sg.	<i>enjambementu</i>	gen. pl.	<i>enjambementů</i>
dat. sg.	<i>enjambementu</i>	dat. pl.	<i>enjambementům</i>
acc. sg.	<i>enjambement</i>	acc. pl.	<i>enjambementy</i>
loc. sg.	<i>enjambementu</i>	loc. pl.	<i>enjambementech</i>
instr. sg.	<i>enjambementem</i>	instr. pl.	<i>enjambementy</i>

6.1.3.2.3 -[é] (FOYER)

S výslovností [é] patří tato substantiva opět mezi indeklinabilia (syntakticky neutra), ale mnohem častěji výslovnost „kopíruje“ podobu psanou a substantiva se řadí k neživotným maskulinům s deklinací dle HRAD. Vyslovované *r* je pak finálou tvarotvorné báze.

Podobně se chovají např. apelativa *bufet, turet*, kde vyslovované *t* se opět stává finálou tvarotvorné báze a příslušná neživotná maskulina se skloňují dle HRAD (jako indeklinabilia s výslovností [é] jsou však syntakticky neutry).

typ	(r=[r])-Ø		(r=[r])-y
	FOYER		FOYERY
nom. sg.	<i>foyer</i>	nom. pl.	<i>foyers</i>
gen. sg.	<i>foyeru</i>	gen. pl.	<i>foyerů</i>
dat. sg.	<i>foyeru</i>	dat. pl.	<i>foyerům</i>
acc. sg.	<i>foyer</i>	acc. pl.	<i>foyers</i>
loc. sg.	<i>foyeru</i>	loc. pl.	<i>foyerech</i>
instr. sg.	<i>foyerem</i>	instr. pl.	<i>foyers</i>

6.1.3.2.4 -[ú] (INTERVIEW)

S vyslovovaným [ú] je toto apelativum nesklonným neutrem, s vyslovovaným *w* jako [v], vnímaným jako finála tvarotvorné báze, se adaptuje jako neživotné maskulinum s deklinací dle HRAD.

typ	(w=[v])-Ø		(w=[v])-y
	INTERVIEW		INTERVIEWY
nom. sg.	<i>interview</i>	nom. pl.	<i>interviews</i>
gen. sg.	<i>interviewu</i>	gen. pl.	<i>interviewů</i>
dat. sg.	<i>interviewu</i>	dat. pl.	<i>interviewům</i>
acc. sg.	<i>interview</i>	acc. pl.	<i>interviews</i>
loc. sg.	<i>interviewu</i>	loc. pl.	<i>interviewech</i>
instr. sg.	<i>interviewem</i>	instr. pl.	<i>interviews</i>

6.1.4 Indeklinabilia

Nesklonnými zůstávají především substantiva s „nečeským“ zakončením, jež zatím nepodlehla/nepodléhají flexivním tlakům. Jde především o zakončení na dlouhý vokál – *í, é, á, ó, ú*. Dlouhé vokály *í, é, á* jsou sice vlastní české adjektivní flexi, ale tato substantiva takto pocitována nejsou. Zůstávají nesklonná a syntakticky se chovají jako neutra: *sáří, dražé, angažmá, šodó, ragů*.

Dokonce i některá domácí zakončení nepřejí deklinaci, a to proto, že se vyskytují po neodpovídající finále tvarotvorné báze. To platí především pro *-e* po morfonologicky tvrdém konsonantu bránícím zařazení k typu MOŘE: *skóre, extempore, andante, parte*. Morfologicky sugestivní schopnost má pouze instr. sg., kde se jako variantní může objevit koncovka *-m*: *skórem, andantem*.

V této souvislosti je možno pouze poznamenat, že nesklonnost neznamena strnulost a (do budoucna) neměnnost.

7. CVIČENÍ

apelativa přejatá, ne plně adaptovaná

7.1 „Zakončení“ nekompatibilní s rodem

1) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *dogma*:

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>dogma</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

2) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce:

v.....(klima)

podle (schéma)

bez dalších (téma)

prožila obrovská (trauma)

v rámci (paradigma)

řešit velká (dilema)

s (aroma)

nádherná (panorama)

3) Vysvětlete význam následujících přejatých slov:

maestro, otecko, impresáριο, gaučo, dingo, mikádo (mask.), mikádo (neutr.), pikolo, zambo

4) Doplňte do tabulky paradigma apelativ *maestro* a (*Super/Mini*) *Mario* (počítačová hra nazvaná dle hlavní postavy):

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>maestro</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	

acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>(Super/Mini) Mario</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

5) Utvořte gen. sg.:

- maestro
- impresário
- dingo
- Kvido
- mikádo (mask.; vytvořte i dat. sg.)
- otecko
- gaučo
- Janko
- Vašátko
- mikádo (neutr.; vytvořte i dat. sg.)

6) Utvořte instr. pl.:

- pikolo
- gaučo
- tařko
- zambo
- řako
- mikádo (mask.)
- Krasko

7) Dopřňte do tabulky paradigma apelativ *bronchitis* a *falanx*:

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>bronchitis</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	

dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>falanx</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

8) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce:

- onemocněl (**laryngitis**)
- léčí se na (**bronchitis**)
- vojáci vytvořili několik (**falanx**)
- bolesti (**larynx**) (= mask.)
- onemocnění (**gastritis**)

9) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce:

do	(datum)	v	(album)
v	(terárium)	několik	(muzeum)
v	(centrum)	několik	(lyceum)
nová	(narkotikum)	několik	(individuum)
před	(koloseum)	mnohá	(jubileum)
některá	(verbum)	tato poslední	(stadium)
ve	(vakuum)		

10) Doplňte do tabulky paradigma apelativ *lexikon* (slovní zásoba) a *sympozion*.
Jak se skloňuje *lexikon* ve významu „slovník“?

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>lexikon</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>sympozion</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

7.2 „Zakončení“ kompatibilní s rodem, ale s různými odchylkami v chápání tvarotvorného formantu a/nebo s odchylkami v deklinaci

- 1) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *cicerone* (průvodce v muzeu, archivář; dnes gastronomický odborník – specialista na pivo):

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>cicerone</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

2) Utvořte gen. sg. a instr. pl.:

nobile, signore, monsignore

3) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce:

- Kníže potřeboval nového (**majordomus**).
- Malí býložraví (**dinosaurus**) jsou ohrožováni velkými masožravými (**dinosaurus**).
- Ve škole vymyslel povídku na téma „O malém (**brontosaurus**)“.
- Jako malý si přál jezdit po světě s (**cirkus**).
- V bývalém antickém (**cirkus**) se konaly různé kulturní akce.
- (**Hymnus**) jsou oslavné básně.
- Papež dal audienci (**nuncius**).
- Kdo jsou podle tebe největší (**génius**) devatenáctého století?
- V hodině fyziky jsme se učili manipulovat s (**nonius**).

4) Najděte chyby a opravte je (popř. uvažujte o dubletních tvarech):

- jádra neboli nukleusy
- mluvil o tom génii
- dal patriciu na vybranou

5) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *orchidea*:

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>orchidea</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

6) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce (uvedte případné tvary dubletní):

- Znáte (**stoa**), starořeckou sloupovou síň?
- Přinesl mi kytici (**orchidea**).
- Dvě hlavní průdušky vznikají zdvojením průdušnice – (**trachea**).

- Do (**farmakopea**) jsou zařazeny úředně schválené léky.
- Už jsi četl (**Odyssea**)?
- Svou (**idea**) všechny nadchnul.

7) Vysvětlete význam následujících přejatých slov:

signoria, pária, spahia

8) Utvořte gen. sg.:

- signoria
- idea
- spahia
- buržoa
- pária

9) Utvořte instr. pl. (uveďte i případné tvary dubletní):

- idea
- bendžo
- kánoe
- embryo
- buržoa
- rodeo
- kongrua
- lečo
- rádio

10) Utvořte acc. sg. (uveďte i případné tvary dubletní):

- kánoe
- lečo
- boa
- rodeo
- pária
- signoria

7.3 „Zakončení“ neexistující

1) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *marabu*:

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>marabu</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

2) Doplňte do tabulky paradigma apelativ *kivi* (mask.), *regenschori*, *yetti*:

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>kivi</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>regenschori</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>yetti</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

3) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *grizzly*:

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>grizzly</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

4) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *okapi*:

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>okapi</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	
loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

5) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *sipáhi*:

typ			
„vzor“			
nom. sg.	<i>sipáhi</i>	nom. pl.	
gen. sg.		gen. pl.	
dat. sg.		dat. pl.	
acc. sg.		acc. pl.	

loc. sg.		loc. pl.	
instr. sg.		instr. pl.	

6) U následujících slovních tvarů určete rod, pád a číslo:

- efendimu
- rabim
- válími
- hadži
- torrym
- nanduovi

7) Následující slova se mohou chovat jako indeklinabilia. Uveďte do hranatých závorek jejich výslovnost. Jakého jsou rodu?

• enjambement	• departement
• gouvernement	• foyer
• interview	• bufet

8) Následující apelativa se mohou skloňovat. Utvořte gen. sg., do závorek naznačte výslovnost tohoto tvaru:

• enjambement	• departement
• gouvernement	• foyer
• interview	• bufet

8. KLÍČ apelativa přejatá, ne plně adaptovaná

8.1 „Zakončení“ nekompatibilní s rodem

1) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *dogma*:

typ	-a-Ø		-at-a
„vzor“	DRAMA		DRAMATA
nom. sg.	<i>dogma</i>	nom. pl.	<i>dogmata</i>
gen. sg.	<i>dogmatu</i> (dle HRAD)	gen. pl.	<i>dogmat</i>
dat. sg.	<i>dogmatu</i>	dat. pl.	<i>dogmatům</i>
acc. sg.	<i>dogma</i>	acc. pl.	<i>dogmata</i>
loc. sg.	<i>dogmatu</i>	loc. pl.	<i>dogmatech</i>
instr. sg.	<i>dogmatem</i>	instr. pl.	<i>dogmaty</i>

2) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce:

- v klimatu
- bez dalších témat
- v rámci paradigmatu
- s aromatem
- podle schématu
- prožila obrovská traumata
- řešit velká dilemata
- nádherná panoramata

3) Vysvětlete význam následujících přejatých slov:

- **maestro** = vžitě označení vynikajícího hudebníka nebo pěvce
- **otecko** = citově zabarvené oslovení otce ve slovenštině
- **impresáριο** = podnikatel v oblasti divadelních a hudebních produkcí a veřejných vystoupení
- **gaučo** = pasák dobytka v pampách Jižní Ameriky
- **dingo** = australský divoký pes
- **mikádo** (mask.) = druh bažanta
- **mikádo** (neutr.) = společenská hra/dámský účes s rovně zastřiženými vlasy
- **pikolo** = číšník
- **zambo** = míšenec

4) Doplňte do tabulky paradigma apelativ *maestro* a (*Super/Mini*) *Mario* (počítačová hra nazvaná dle hlavní postavy):

typ	-o		-ové
„vzor“	PIKOLO		PIKOLOVÉ
nom. sg.	<i>maestro</i>	nom. pl.	<i>maestrové</i>
gen. sg.	<i>maestra</i>	gen. pl.	<i>maestrů</i>
dat. sg.	<i>maestrovì</i>	dat. pl.	<i>maestrům</i>
acc. sg.	<i>maestra</i>	acc. pl.	<i>maestry</i>
loc. sg.	<i>maestrovì</i>	loc. pl.	<i>maestrech</i>
instr. sg.	<i>maestrem</i>	instr. pl.	<i>maestry</i>

typ	-o		-ové
„vzor“	IMPRESÁRIO		IMPRESÁRIOVÉ
nom. sg.	<i>Mario</i>	nom. pl.	<i>Mariové</i>
gen. sg.	<i>Maria</i>	gen. pl.	<i>Mariů</i>
dat. sg.	<i>Mariovi</i>	dat. pl.	<i>Mariům</i>
acc. sg.	<i>Maria</i>	acc. pl.	<i>Marie</i>
loc. sg.	<i>Mariovi</i>	loc. pl.	<i>Mariích</i>
instr. sg.	<i>Mariem</i>	instr. pl.	<i>Marii</i>

5) Utvořte gen. sg.:

- maestra
- impresária
- dinga
- Kvida
- mikáda (mask., dat. sg. *mikádovi*)
- otecka
- gauča
- Janka
- Vašátka
- mikáda (neutr., dat. sg. *mikádu*)

6) Utvořte instr. pl.:

- pikoly
- gauči
- tařky
- zamby
- řaky
- mikády (mask.)
- Krasky

7) Doplňte do tabulky paradigma apelativ *bronchitis* a *falanx*:

typ	-is-Ø		-id-y
„vzor“	LARINGITIS		LARYNGITIDY
nom. sg.	<i>bronchitis</i>	nom. pl.	<i>bronchitidy</i>
gen. sg.	<i>bronchitidy</i>	gen. pl.	<i>bronchitid</i>
dat. sg.	<i>bronchitidě</i>	dat. pl.	<i>bronchitidám</i>
acc. sg.	<i>bronchitis</i>	acc. pl.	<i>bronchitidy</i>
loc. sg.	<i>bronchitidě</i>	loc. pl.	<i>bronchitidách</i>
instr. sg.	<i>bronchitidou</i>	instr. pl.	<i>bronchitidami</i>

typ	(x)-Ø		(g)-y
„vzor“	SFINX		SFINGY
nom. sg.	<i>falanx</i>	nom. pl.	<i>falangy</i>
gen. sg.	<i>falangy</i>	gen. pl.	<i>falang</i>
dat. sg.	<i>falanze</i>	dat. pl.	<i>falangám</i>
acc. sg.	<i>falanx</i>	acc. pl.	<i>falangy</i>
loc. sg.	<i>falanze</i>	loc. pl.	<i>falangách</i>
instr. sg.	<i>falangou</i>	instr. pl.	<i>falangami</i>

8) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce:

- onemocněl **laryngitidou**
- léčí se na **bronchitidu**
- vojáci vytvořili několik **falang**
- bolesti **laryngu**
- onemocnění **gastritidou**

9) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce:

do **data**

v **teráriu**

v **centru**

nová **narkotika**

v **albu**

několik **muzeí**

několik **lyceí**

několik **individuí**

před koloseem
některá verba
ve vakuu

mnohá jubilea
tato poslední stadia

10) Doplňte do tabulky paradigma apelativ *lexikon* (slovní zásoba) a *sympozion*. Jak se skloňuje *lexikon* ve významu „slovník“?

typ	-on		-a
„vzor“	KÓLON		KÓLA
nom. sg.	<i>lexikon</i>	nom. pl.	<i>lexika</i>
gen. sg.	<i>lexika</i>	gen. pl.	<i>lexik</i>
dat. sg.	<i>lexiku</i>	dat. pl.	<i>lexikům</i>
acc. sg.	<i>lexikon</i>	acc. pl.	<i>lexika</i>
loc. sg.	<i>lexiku</i>	loc. pl.	<i>lexikách</i>
instr. sg.	<i>lexikem</i>	instr. pl.	<i>lexiky</i>

Apelativum *lexikon* ve významu „slovník“ přijímá deklinaci dle typu HRAD.

typ	-on		-a
„vzor“	KRITÉRION		KRITÉRIA
nom. sg.	<i>sympozion</i>	nom. pl.	<i>sympozia</i>
gen. sg.	<i>sympozia</i>	gen. pl.	<i>sympozii</i>
dat. sg.	<i>sympoziu</i>	dat. pl.	<i>sympoziím</i>
acc. sg.	<i>sympozion</i>	acc. pl.	<i>sympozia</i>
loc. sg.	<i>sympoziu</i>	loc. pl.	<i>sympoziích</i>
instr. sg.	<i>sympoziem</i>	instr. pl.	<i>sympozii</i>

8.2 „Zakončení“ kompatibilní s rodem, ale s různými odchylkami v chápání tvarotvorného formantu a/nebo s odchylkami v deklinaci

1) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *cicerone* (průvodce v muzeu, archivář; dnes gastronomický odborník – specialista na pivo):

typ	-e		-ové
„vzor“	NOBILE		NOBILOVÉ
nom. sg.	<i>cicerone</i>	nom. pl.	<i>ciceronové</i>
gen. sg.	<i>cicerona</i>	gen. pl.	<i>ciceronů</i>
dat. sg.	<i>ciceronovi</i>	dat. pl.	<i>ciceronům</i>
acc. sg.	<i>cicerona</i>	acc. pl.	<i>cicerony</i>
loc. sg.	<i>ciceronovi</i>	loc. pl.	<i>ciceronech</i>
instr. sg.	<i>ciceronem</i>	instr. pl.	<i>cicerony</i>

2) Utvořte **gen. sg. a instr. pl.**

- nobila; nobily
- signora; signory
- monsignora; monsignory

3) Utvořte **náležitý tvar substantiva v závorce (uvedte i případné tvary dubletní):**

- Kníže potřeboval nového **majordoma**.
- Malí býložraví **dinosauři** jsou ohrožováni velkými masožravými **dinosaury**.
- Ve škole vymyslel povídku na téma „O malém **brontosauovi/brontosauru**“.
- Jako malý si přál jezdit po světě s **circusem**.
- V bývalém antickém **cirku** se konaly různé kulturní akce.
- **Hymny** jsou oslavné básně.
- Papež dal audienci **nunciovi/nunciu**.
- Kdo jsou podle tebe největší **géniové** devatenáctého století?
- V hodině fyziky jsme se učili manipulovat s **noniem**.

4) Najděte chyby a opravte je (popř. uvažujte o dubletních tvarech):

- jádra neboli **nukley**
- mluvil o tom **géniovi/géniu**
- dal **patriciu/patriciovi** na vybranou

5) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *orchidea*:

typ	-a		-y/(j)-e
„vzor“	IDEA		IDEY / IDEJE
nom. sg.	<i>orchidea</i>	nom. pl.	<i>orchidey/ orchideje</i>
gen. sg.	<i>orchidey/ orchideje</i>	gen. pl.	<i>orchidejí</i>
dat. sg.	<i>orchideji</i>	dat. pl.	<i>orchideám/ orchidejím</i>
acc. sg.	<i>orchideu</i>	acc. pl.	<i>orchidey/ orchideje</i>
loc. sg.	<i>orchideji</i>	loc. pl.	<i>orchideách/ orchidejích</i>
instr. sg.	<i>orchideou/ orchidejí</i>	instr. pl.	<i>orchideami/ orchidejemi</i>

6) Utvořte náležitý tvar substantiva v závorce (uveďte případné tvary dubletní):

- Znáte **stou**, starořeckou sloupovou síň?
- Přinesl mi kytici **orchidejí**.
- Dvě hlavní průdušky vznikají zdvojením průdušnice – **trachey**.
- Do **farmakopey/farmakopeje** jsou zařazeny úředně schválené léky.
- Už jsi četl **Odysseu**?
- Svou **ideou/idejí** všechny nadchnul.

7) Vysvětlete význam následujících přejatých slov:

- **signoria** = vláda republikánských obcí v Itálii
- **pária** = opovrhovaný člověk, vyděděnec
- **spahia** = příslušník francouzského koloniálního vojska

8) Utvořte gen. sg. (uveďte i případné tvary dubletní):

- signorie
- idey/ideje
- spahie
- buržoy
- párie

9) Utvořte instr. pl. (uveďte i případné tvary dubletní):

- ideami/idejemi
- bendži
- kánoemi
- embryi
- buržoy
- rodey/rodei
- kongruami
- leči
- rádi

10) Utvořte acc. sg. (uveďte i případné tvary dubletní):

- kánoi/kánoe
- lečo
- bou
- rodeo
- párie
- signorii

8.1 „Zakončení“ neexistující

1) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *marabu*:

typ	(u)-Ø		(u)-ové
„vzor“	KAKADU		KAKADUOVÉ
nom. sg.	<i>marabu</i>	nom. pl.	<i>marabuové</i>
gen. sg.	<i>marabua</i>	gen. pl.	<i>marabuů</i>
dat. sg.	<i>marabuovi</i>	dat. pl.	<i>marabuům</i>
acc. sg.	<i>marabua</i>	acc. pl.	<i>marabuy</i>
loc. sg.	<i>marabuovi</i>	loc. pl.	<i>marabuech</i>
instr. sg.	<i>marabuem</i>	instr. pl.	<i>marabuy</i>

2) Doplňte do tabulky paradigma apelativ *kivi* (mask.), *regenschori*, *yetti*:

typ	(i)-Ø		-i/-ové (i)-Ø/-ové
„vzor“	KULI		KULI/ KULIOVÉ
nom. sg.	<i>kivi</i>	nom. pl.	<i>kivi/kiové</i>
gen. sg.	<i>kiviho</i>	gen. pl.	<i>kivich/kiviů</i>
dat. sg.	<i>kivimu</i>	dat. pl.	<i>kivim/kiviům</i>
acc. sg.	<i>kiviho</i>	acc. pl.	<i>kivi/kivie</i>
loc. sg.	<i>kivim</i>	loc. pl.	<i>kivich/kiviích</i>
instr. sg.	<i>kivim</i>	instr. pl.	<i>kivimi/kivii</i>

typ	(i)-Ø		-i/-ové (i)-Ø/-ové
„vzor“	KULI		KULI/ KULIOVÉ
nom. sg.	<i>regenschori</i>	nom. pl.	<i>regenschori/ regenschoriové</i>
gen. sg.	<i>regenschoriho</i>	gen. pl.	<i>regenschorich/ regenschoriů</i>
dat. sg.	<i>regenschorimu</i>	dat. pl.	<i>regenschorim/ regenschoriům</i>
acc. sg.	<i>regenschoriho</i>	acc. pl.	<i>regenschori/ regenschorie</i>
loc. sg.	<i>regenschorim</i>	loc. pl.	<i>regenschorich/ regenschoriích</i>
instr. sg.	<i>regenschorim</i>	instr. pl.	<i>regenschorimi/ regenschorii</i>

typ	(i)-Ø		-i/-ové (i)-Ø/-ové
„vzor“	KULI		KULI/ KULIOVÉ
nom. sg.	<i>yetti</i>	nom. pl.	<i>yetti/yettiové</i>
gen. sg.	<i>yettiho</i>	gen. pl.	<i>yettich/yettiů</i>
dat. sg.	<i>yettimu</i>	dat. pl.	<i>yettim/yettiům</i>
acc. sg.	<i>yettiho</i>	acc. pl.	<i>yetti/yettie</i>
loc. sg.	<i>yettim</i>	loc. pl.	<i>yettich/yettiích</i>
instr. sg.	<i>yettim</i>	instr. pl.	<i>yettimi/yettii</i>

3) Doplňte do tabulky paradigma apelativa grizzly:

typ	(y)-Ø		(y)-/-ové
„vzor“	DANDY		DANDY/ DANDYOVÉ
nom. sg.	<i>grizzly</i>	nom. pl.	<i>grizzly/ grizzlyové</i>
gen. sg.	<i>grizzlyho</i>	gen. pl.	<i>grizzlych/ grizzlyů</i>
dat. sg.	<i>grizzlymu</i>	dat. pl.	<i>grizzlym/ grizzlyům</i>
acc. sg.	<i>grizzlyho</i>	acc. pl.	<i>grizzly/grizzlye</i>

loc. sg.	<i>grizzlym</i>	loc. pl.	<i>grizzlych/ grizzlyích</i>
instr. sg.	<i>grizzlym</i>	instr. pl.	<i>grizzlymi/ grizzlyi</i>

4) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *okapi*:

typ	(i)-Ø		(i)-e
„vzor“	PERI		PERIE
nom. sg.	<i>okapi</i>	nom. pl.	<i>okapie</i>
gen. sg.	<i>okapi</i>	gen. pl.	<i>okapii</i>
dat. sg.	<i>okapi</i>	dat. pl.	<i>okapiim</i>
acc. sg.	<i>okapi</i>	acc. pl.	<i>okapie</i>
loc. sg.	<i>okapi</i>	loc. pl.	<i>okapiích</i>
instr. sg.	<i>okapi</i>	instr. pl.	<i>okapiemi</i>

5) Doplňte do tabulky paradigma apelativa *sipáhi*:

typ	(i)-Ø		(i)-Ø/-ové
„vzor“	KÁDÍ		KÁDÍ/ KÁDÍOVÉ
nom. sg.	<i>sipáhi</i>	nom. pl.	<i>sipáhi/sipáhiové</i>
gen. sg.	<i>sipáhiho</i>	gen. pl.	<i>sipáhích/ sipáhiů</i>
dat. sg.	<i>sipáhiimu</i>	dat. pl.	<i>sipáhím/ sipáhiům</i>
acc. sg.	<i>sipáhiho</i>	acc. pl.	<i>sipáhi/sipáhie</i>
loc. sg.	<i>sipáhím</i>	loc. pl.	<i>sipáhích</i>
instr. sg.	<i>sipáhím</i>	instr. pl.	<i>sipáhími</i>

6) U následujících slovních tvarů určete rod, pád a číslo:

- *efendimu* – mask. anim.; dat. sg.
- *rabim* – mask. anim.; loc./instr. sg., dat. pl.
- *válími* – mask. anim.; instr. pl.

hadži – mask. anim.; nom. sg., nom./acc. pl.

torrym – nom. anim.; loc./instr. sg., dat. pl.

nanduovi – mask. anim.; dat./loc. sg.

7) Následující slova se mohou chovat jako indeklinabilia. Uveďte do hranatých závorek jejich výslovnost. Jakého jsou rodu?

• enjambement [anžambmá]

• departement [departmá]

• gouvernement [gouvernemá]

• foyer [foajé]

• interview [intervjú]

• bufet [bifé]

Pokud jsou tato apelativa neskloňná, jsou to neutra.

8) Následující apelativa se mohou skloňovat. Utvořte gen. sg. a do závorek naznačte výslovnost tohoto tvaru:

• enjambement – enjambementu [anžambmánu]

• departement – departementu [departmánu]

• gouvernement – gouvernementu [gouvernemánu]

• foyer – foyeru [foajéru]

• interview – interviewu [intervjúvu]

• bufet – bufetu [bufetu]

9. Literatura

- BEDNAŘÍKOVÁ, B.: *Praktická cvičení z tvarosloví*. Olomouc 2008.
- BEDNAŘÍKOVÁ, B.: *SLOVO a jeho KONVERZE*. Olomouc 2009.
- CVRČEK, V. a kol.: *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha 2010.
- ČECHOVÁ, M. a kol.: *Čeština. Řeč a jazyk*. Praha 1996.
- Encyklopedický slovník češtiny* (eds. Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J.). Praha 2002.
- HAVRÁNEK, B. – JEDLIČKA, A.: *Česká mluvnice*. Praha 1981.
- HAVRÁNEK, B. – JEDLIČKA, A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1996.
- HUBÁČEK, J. – JANDOVÁ, E. – SVOBODOVÁ, J.: *Čeština pro učitele*. Opava 1996, 2004.
- KOMÁREK, M.: *Příspěvky k české morfologii*. Praha 1978, 2006.
- Mluvnice češtiny 1, 2, 3*. Praha 1986, 1986, 1988.
- Možnosti a meze české gramatiky* (ed. F. Štícha). Praha 2006.
- Nová slova v češtině. Slovník neologizmů*. Praha 1998.
- Nový akademický slovník cizích slov. A – Ž*. Praha 2005.
- Pravidla českého pravopisu. Školní vydání (s Dodatkem Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České republiky)*. Praha 1993.
- Pravidla českého pravopisu. Studentské vydání*. Praha 2006.
- Příruční mluvnice češtiny* (eds. Karlík, P. – Nekula, M. – Rusínová, Z.). Praha 1995, 2001.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha 2005.
- <http://www.ujc.cas/poradna/porfaq/htm>
- <http://centrum.morfeo.cz>
- <http://ucnk.ff.cuni.cz>
- Český národní korpus: SYN2005, Synek, Litera

Božena Bednaříková

Cvičebnice z morfologie

se zaměřením na flexi přejatých slov

Publikace vznikla v rámci projektu Bohemistika: obor pro III. tisíciletí.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Vychází ve studentské edici Günther jako svazek č. 3

Jazyková redakce: Vendula Drozdová

Technická redakce a sazba: Vendula Drozdová

Supervize: Lenka Pořízková

Návrh obálky: Vendula Drozdová

Výkonný redaktor: Jiří Lach

Odpovědná redaktorka: Jana Kreiselová

Oponent:

PhDr. Ondřej Bláha, Ph.D.

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

www.upol.cz/vup

e-mail: vup@upol.cz

1. vydání

Olomouc 2011

ISBN 978-80-244-2969-4

NEPRODEJNÉ

